

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 16ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1995

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΜΑΝΟΥΣΟΥ ΜΑΝΟΥΣΑΚΑ

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ. — *Ἡ σχεδιαζόμενη μεταρρύθμιση τοῦ οἰκογενειακοῦ δικαίου στὸν τομέα τῆς ἐπιτροπείας, ὑπὸ τοῦ Ἀντεπιστέλλοντος Μέλους τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν κ. Ἰωάννη Γ. Δεληγιάννη**.

Ὅταν ψηφίστηκε ὁ ν. 1329/1983, εἶχαν ἀπομείνει ἔξω ἀπὸ τὶς ρυθμίσεις του οἱ θεσμοὶ τῆς ἐπιτροπείας (ἀνηλίκων, διαστικῶς ἀπαγορευμένων καὶ ἀπόντων), τῆς δικαστικῆς ἀντίληψης καὶ τῆς υἱοθεσίας. Γιὰ τὴ μεταρρύθμιση καὶ αὐτῶν τῶν θεσμῶν λειτούργησε, ἀπὸ τὸ 1984 καὶ ὀῶθε, νέα Νομοπαρασκευαστικὴ Ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρίαν μου. Ἡ Ἐπιτροπὴ αὐτή, μὲ κάποιες ἐνδιάμεσες ἀλλαγές στὴ σύνθεσή της¹ καὶ κάποιες διακοπές στὶς ἐργασίες της (ποὺ ἡ μεγαλύτερή τους διήρ-

* I. G. DELIYANNIS, *La réforme du droit de la tutelle, telle qu'elle est proposée par la Commission ad hoc du Ministère de la Justice.*

1. Ἡ Ἐπιτροπὴ, στὴν πρώτη φάση τῆς λειτουργίας της (20.07.1984-31.12.1986), ἀποτελέσθηκε ἀπὸ τοὺς: Ἰω. Δεληγιάννη (Πρόεδρος), Ἀλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, Γ. Κασιμάτη, Γ. Κουμάντο, Μ. Σταθόπουλο, Χρ. Ἀντωνίου-Λαΐτου, Βιλελμίνη Γεωργιάδ, Αἰκ. Δεμερούκα-Χρονῆ, Εἰρήνη Δοροφίκη, Γιούλα Κιλῆφη-Οἰκονομίδου, Σοφία Κουκούλη-Σπηλιωτοπούλου, Καίτη Παπαρρήγα-Κωσταβάρα καὶ ἀπὸ τοὺς Διον. Κονδύλη, Θαν. Παπαχρίστου καὶ τὸν ἀλησμόνητο Ἰω. Καρχατσάνη, ποὺ μπεῖχαν στὴ θέση τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ν. 1329/83 Καθηγητῶν Ἀρ. Μάνεση, Ν. Παπαντωνίου καὶ Γ. Παπαδημητρίου, οἱ ὁποῖοι ἀποχώρησαν. Σὲ μιὰ ἐπόμενη φάση, ποὺ ὑπῆρξε καὶ ἡ κύρια (24.02.1988 καὶ, οὐσιαστικά, 03.06.1988 ἕως 31.05.1989), ἡ Ἐπιτροπὴ ἀνασυντέθηκε ὡς ἑξῆς: Ἰω. Δεληγιάννης (Πρόεδρος), Γ. Κουμάντος (Ἀντιπρόεδρος), Ἰσμ. Ἀνδρουλιδάκη-Δημητριάδου, Χρ. Ἀντωνίου-Λαΐτου, Μαρία Βασιλάκη, Ἀπ. Γεωργιάδης, Ἀγγελ. Μπακόπουλος, Ἰωάννα Παπάζογλου-Γαλετάκη, Ν. Παπαντωνίου, Θαν. Παπαχρίστου, Μιχ. Σταθόπουλος, ἐνῶ ἀπὸ τὰ τέλη Μαρτίου 1989, τὴ θέση τῆς κ. τῆς Ἐπιτροπῆς, χωρὶς ψῆφο, διετέλεσε ὁ ἐπίκ. Καθηγητὴς Ἀχ. Κουτσουράφης. Τέλος, κατὰ τὴν τρίτη καὶ τελευταία φάση (ἀπὸ 1.2.1994), ἡ σύνθεσις τῆς Ἐπιτροπῆς ὑπῆρξε βασικά ἡ ἴδια, ὅπως καὶ κατὰ τὴ δευτέρη φάση, μὲ τὴ διαφορὰ

κεσε από τον Ιούνιο του 1989 έως τις αρχές Φεβρουαρίου 1994), ολοκλήρωσε ήδη το έργο της, ως προς το δίκαιο της επιτροπείας. Στα τέλη Σεπτεμβρίου 1994 κατέθεσε στον Υπουργό της Δικαιοσύνης το σχετικό Σχέδιο Νόμου με την εισηγητική του έκθεση², που διαβιβάστηκαν στις τρεις Νομικές Σχολές της χώρας και στους Δικηγορικούς Συλλόγους Αθηνών, Θεσσαλονίκης και Πειραιά για να εκφέρουν τη γνώμη τους. Στο μεταξύ όμως προχώρησε και η εργασία της μεταρρύθμισης του δικαίου της υιοθεσίας, που βρίσκεται ήδη και αυτή στο τέλος της, έτσι ώστε να αντιμετωπίζεται πλέον η ένοποιηση των δύο κειμένων σε έναιο Σχέδιο Νόμου, προοριζόμενο να υποβληθεί στη Βουλή, εφόσον εγκριθεί τελικά από τα αρμόδια Υπουργεία, για να ψηφιστεί με τη διαδικασία του άρθρου 76 § 6 του Συντάγματος³.

Ενώ όμως δεν είναι ακόμα τίποτε βέβαιο για την τύχη όλης αυτής της πολύχρονης και πολύμοχθης προσπάθειας, έκρινα σκόπιμο να παρουσιάσω το ήδη τελειωμένο μέρος της, αυτό που κατατέθηκε ήδη, όπως είπα, στο Υπουργείο Δικαιοσύνης με τη μορφή αὐτοτελοῦς Σχεδίου Νόμου με αντικείμενο τη μεταρρύθμιση του δικαίου της επιτροπείας στην ευρεία σημασία αυτού του ὅρου (που περιλαμβάνει την επιτροπεία ανηλίκου και τους νέους θεσμούς της δικαστικής συμπαράστασης και της δικαστικής επιμέλειας ξένων υποθέσεων) και τη θέσπιση των γενικών αρχών λειτουργίας του νέου προστατευτικού θεσμοῦ για τους ανηλίκους, που έχει ήδη εισαχθεί σ' ἐμᾶς με ιδιαίτερο νομοθέτημα⁴ και που είναι η «ἀναδοχή ανηλίκου».

Πρόθεσή μου είναι να παρουσιάσω τα γενικά χαρακτηριστικά και τη φιλοσοφία των ρυθμίσεων που προτείνονται σχετικά με τους παραπάνω θεσμούς, καθώς και τις καινοτομίες που εισάγονται με το Σχέδιο για τη δικαστική στήριξή τους, όπως ή

ὅτι τη θέση των Αγ. Μπακοπούλου και Χρ. Αντωνίου-Λαῖου, που ἀποχώρησαν, κατέλαβαν οἱ Ε. Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη και Αχ. Κουτσοράδης, ἐνῶ προστέθηκαν, ὡς τακτικό μὲν μέλος ἡ Φώνη Παπαρηγοπούλου-Σκορίνη και, ἀπὸ 1.1.1995, ὡς ἐπιστημονική συνεργάτρια χωρὶς ψῆφο, ἡ Κατερίνα Φουντεδάκη. - Γραμματέας τῆς Ἐπιτροπῆς σὲ ὅλες τὶς φάσεις διετέλεσε ἡ διοικητικὴ υπάλληλος τοῦ Ὑπ. Δικαιοσύνης κ. Παρῆ Κοντοδιοῦ.

2. Σημειώνεται, ὅτι τὰ Πειραγμένα τῆς Ἐπιτροπῆς κατὰ τὶς δύο πρῶτες φάσεις τῆς λειτουργίας της (ἕως τὰ τέλη Μαΐου 1989) ἔχουν ἤδη δημοσιευθεῖ σὲ τόμο ἀπὸ 300 καὶ πλέον σελίδες μετὰ τὴν εὐγενικὴ φροντίδα καὶ με δαπάνη τῶν «Ἐκδόσεων Σάκκουλα» (Θεσσαλονίκη 1993).

3. Τῇ στιγμῇ ποὺ τὸ κείμενο αὐτὸ εἶναι ἕτοιμο γιὰ νὰ παραδοθεῖ πρὸς δημοσίευση, τὸ έναιο αὐτὸ Σχέδιο Νόμου, με περιεχόμενο τὴ μεταρρύθμιση τῶν θεσμῶν τόσο τῆς επιτροπείας ὅσο καὶ τῆς υιοθεσίας, ἀποτελεῖ πλέον γεγονός. Ἔτσι, ὅπου στὸ παρὸν κείμενο γίνεται ἀναφορά σὲ ἄρθρα τοῦ ἀρχικοῦ Σχεδίου (Σχ), ποὺ στὸ ἐνοποιημένο Σχέδιο (ΕνΣχ) ἔχουν διαφορετικὴ ἀρίθμηση, ἡ διαφορὰ ἐπισημαίνεται μετὰ τὴν ἀναγραφὴ, δίπλα στὸν ἀριθμὸ τοῦ ἀρθροῦ τοῦ ἀρχικοῦ Σχεδίου, καὶ τοῦ ἀριθμοῦ ποὺ ἔχει τὸ ἴδιο ἄρθρο στὸ ἐνοποιημένο Σχέδιο.

4. Βλ. π.κ. στὸ Β'.

ἵδρυση, στὰ δικαστήρια τῆς οὐσίας, εἰδικοῦ Τμήματος οἰκογενειακοῦ δικαίου καὶ ἡ σύσταση, σὲ κάθε Πρωτοδικεῖο, Κοινωνικῆς Ὑπηρεσίας. Ὁ γενικὸς χαρακτηρὰς αὐτοῦ τοῦ ἐνημερωτικοῦ κειμένου δὲν ἐπιτρέπει νὰ ἀσχοληθῶ καὶ μὲ τὶς λεπτομέρειες τῶν ἐπιμέρους λύσεων οὕτε, πολὺ περισσότερο, μὲ τὴν ἀναλυτικὴ ἐκθεση τῶν ποικίλων τροποποιήσεων συναφῶν διατάξεων τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικα καὶ τοῦ Κώδικα Πολιτικῆς Δικονομίας, ποὺ προτείνονται γιὰ χάρη τῆς ἐναρμόνισης αὐτῶν τῶν διατάξεων μὲ τὶς νέες ρυθμίσεις.

Προτοῦ ὅμως προχωρήσω στὴν παρουσίαση τῶν νέων ρυθμίσεων, θὰ ἤθελα, πρῶτα, νὰ τονίσω ὅτι, ὅσο καὶ ἂν ὑπῆρξα ὁ εἰσηγητὴς τοῦ γενικοῦ διαγράμματος καὶ ὁ συντάκτης τοῦ σχετικοῦ Προσχεδίου, τὸ Σχέδιο Νόμου, γιὰ τὸ ὁποῖο πρόκειται, εἶναι, στὴν τελικὴ μορφή του, ἔργο συλλογικόν, ἀφοῦ ἡ συμβολὴ ὅλων τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς στὴ διαμόρφωσή του ὑπῆρξε, σὲ ὅλες τὶς φάσεις τῆς λειτουργίας της, σημαντικώτατη. Καί, ἐπιπλέον, θὰ ἤθελα νὰ πῶ δυὸ λόγια γιὰ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἐργάστηκε ἡ Ἐπιτροπὴ στὴ συλλογικὴ αὐτὴ προσπάθειά της καὶ γιὰ τὶς μεθόδους ποὺ χρησιμοποίησε. Ἡ Ἐπιτροπὴ, ἔχοντας νὰ ἀντιμετωπίσει ζητήματα ἐξαιρετικῆς πρακτικῆς καὶ κοινωνικῆς σημασίας, δὲν περιορίστηκε στὴν ἀπλὴ ἀξιοποίηση τῶν πορισμάτων τῆς θεωρίας καὶ τῆς νομολογίας ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν ἀντίστοιχων θεσμῶν τοῦ ἰσχύοντος δικαίου. Οὕτε ὅμως καὶ θεώρησε τὸν ἑαυτὸ της αὐτάρκη. Χρησιμοποίησε, πρῶτα, κατὰ τὸν εὐρύτερο δυνατὸ τρόπο τὰ ὑπάρχοντα συγκριτικὰ δεδομένα. Παράλληλα, ὅμως, προσπάθησε νὰ ἀξιοποιήσει καὶ τὰ σύγχρονα διδάγματα ἄλλων ἐπιστημῶν, ὅπως ἡ παιδαγωγικὴ, ἡ ψυχολογία, ἡ ἐπιστήμη τῆς κοινωνικῆς ἐργασίας καὶ ἡ ψυχιατρικὴ, καθὼς καὶ τὴν ἐμπειρία τῶν εἰδικῶν τῆς πράξης. Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς τελευταίους, χρησιμοποίησε, πρῶτα, εἰδικούς ἐπιστήμονες σὲ ὑποεπιτροπὲς ποὺ ἀσχολήθηκαν μὲ τὴ σύνταξιν τμημάτων τοῦ Σχεδίου, τὰ ὁποῖα ἀφοροῦσαν ἐξειδικευμένα θέματα, ὅπως τὰ σχετικὰ μὲ τὴ σύσταση τῆς Κοινωνικῆς Ὑπηρεσίας καὶ τὴ διεξαγωγὴ τῆς κοινωνικῆς ἐργασίας⁵. Ἀπὸ ἄλλους πάλι εἰδικούς τῆς πρά-

5. Θεωρῶ ἐπιβεβλημένο νὰ μνημονεύσω τὰ ὀνόματα τῶν μελῶν τῆς ὑποεπιτροπῆς ποὺ συνεστήθη καὶ ἐργάστηκε ὑπὸ τὴν προεδρίαν μου γιὰ τὴ σύνταξιν τοῦ προσχεδίου διατάξεων γιὰ τὴν Κοινωνικὴ Ὑπηρεσία (βλ. στὰ «Πεπραγμένα» — ὁ.π., σημ. 2—, σ. 279 ἐπ.). Ἦταν, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν γράφοντα, ὁ τότε Πρόεδρος Ἐφετῶν καὶ ἤδη Ἀεροπαγίτης κ. Ἀγρ. Μπακόπουλος, ἡ τότε Δικαστὴς Ἀνθελίκων καὶ ἤδη Πρόεδρος Πρωτοδικῶν Κα Μαρία Βασιλάκη, ἡ τότε Προϊσταμένη τῆς Κοινωνικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἐταιρίας Προστασίας Ἀνθελίκων Ἀθηνῶν Κα Ἰωάννα Παπάζογλου-Γαλετάκη, ποὺ ὅλοι τοὺς ἦταν καὶ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς καί, ἐπιπλέον, οἱ Κυρίες Ἐννὴ Δημητρίου, τότε Εἰσαγγελέας Ἀνθελίκων Ἀθηνῶν, Τασούλα Κουσίδου, Προϊσταμένη τῆς Κοινωνικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Κέντρου Βρεφῶν «ἡ Μητέρα» καὶ Ἑλένη Ἀγάθωνος, Ψυχολόγος τοῦ Ἰνστιτούτου Ὑγείας τοῦ Παιδιοῦ, καθὼς καὶ ὁ ἐκπρόσωπος τῶν Ἐπιμελητῶν Ἀνθελίκων κ. Γ. Βλάχος.

ξης —ιδίως διακεκριμένους δικαστές— ζήτησε να διατυπώσουν τη γνώμη τους σε καίρια ζητήματα, με γραπτά υπομνήματά τους ή και με την αυτοπρόσωπη παρουσία τους σε συνεδριάσεις της 'Επιτροπής⁶. Όσον αφορά, τέλος, τη νομοτεχνική μέθοδο, ή 'Επιτροπή, έχοντας να επιλέξει μεταξύ των δύο γνωστών νομοθετικών μεθόδων, αυτής που συνίσταται στη διατύπωση κανόνων με περιπτωσιολογικές και λεπτομερειακές ρυθμίσεις, από τη μια μεριά, και της μεθόδου που χαρακτηρίζεται από τη θέσπιση γενικών κανόνων με άοριστες έννοιες και με διατάξεις όσο το δυνατό λιγότερες και λιτότερες στη διατύπωση, από την άλλη, προέκρινε τη δεύτερη μέθοδο⁷. Έτσι, άφησε σκόπιμα ευρύ πεδίο δράσης στη θεωρία και ιδίως στη νομολογία, ώστε το νέο δίκαιο να μπορεί να προσαρμόζεται εύκολα στις μεταβαλλόμενες κοινωνικές συνθήκες και να είναι πάντοτε επίκαιρο.

Και έρχομαι τώρα στις επιμέρους θεματικές.

Α'. Η ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑ ΑΝΗΛΙΚΟΥ

1. Με το Σχέδιο Νόμου που έπεξεργάστηκε, ή 'Επιτροπή επιδίωξε, κατά πρώτο λόγο, όπως λέχθηκε, να αναμορφώσει το θεσμό της επιτροπείας των ανηλίκων, σε συνδυασμό όμως με την αντιμετώπιση του γενικότερου προβλήματος της προστασίας τους. Έτσι, οι στόχοι του Σχεδίου Νόμου προχωρούν, από την άποψη αυτή, αναγκαστικά και πέρα από τα στενά όρια της ύλης που αποτελεί τον πυρήνα του θεσμού της επιτροπείας ανηλίκου. Ο θεσμός αυτός καλείται πράγματι σήμερα, μετά τη χορήγηση γονικής μέριμνας και στη μητέρα, να λειτουργήσει — και λειτουργεί ήδη, υποτυπωδώς όμως, και υπό το ισχύον δίκαιο —, εκτός από τις κλασικές και άριθμητικά περιορισμένες περιπτώσεις, όπου απουσιάζει έντελώς ή γονική μέριμνα, επειδή έχουν πεθάνει και οι δύο γονείς, προπαντός στις σχετικά συχνότερες περιπτώσεις ανώμαλης λειτουργίας της γονικής μέριμνας (γονείς σε διάσταση ή διαζευγ-

6. 'Αξιόλογη υπήρξε, από την άποψη αυτή, ή συμβολή των τότε Προέδρων 'Εφετών ή 'Εφετών και ήδη 'Αρεοπαγιδών κ.κ. 'Αγης. Μπακόπουλου, Στέφ. Μαθία, Γ. Βελλή, Δ. Γουργουράκη, Διον. Κονδύλη και Εύ. Κρουσταλάκη, της τότε Πρωτοδικού και ήδη Προέδρου Πρωτοδικών κ. Μαρίας Βασιλάκη, της τότε 'Αντεισαγγελέως και ήδη Εισαγγελέως κ. Ξένης Δημητρίου, του τότε άρμόδιου Δ/ντή του 'Υπουργείου 'Υγείας και Πρόνοιας κ. Εύθ. Θωμόπουλου, των κοινωνικών λειτουργών κ.κ. Τασούλας Κουσίδου και 'Ιωάννας Παπάζογλου-Γαλετάκη και της ψυχολόγου κ. 'Ελένης 'Αγάθωνος-Γεωργοπούλου (βλ. στο «Πεπραγμένα», έ.π., σ. 177 έπ., 183 έπ. και 188 έπ.).

7. Πρβλ. σχετικά με τη νομοτεχνική μέθοδο που ακολούθησε ή 'Επιτροπή του ν. 1329/1983, 'Ι. Δεληγιάννης, εις «Πέντε χρόνια εφαρμογής του νέου οικογενειακού δικαίου — 'Επισημονικό Συμπόσιο - Θεσσαλονίκη 6 και 7 Μαΐου 1988», Θεσσαλονίκη 1989, σ. 19 έπ., 25-7.

μένοι — γονεῖς ἀκατάλληλοι ἢ ἀνάξιοι). Σὲ ὅλες αὐτὲς τὶς περιπτώσεις, καὶ ἰδίως στὴν τελευταία, ποὺ συνεπάγεται σοβαρότατους κινδύνους γιὰ τὴ σωματική, τὴν πνευματική ἢ τὴν ψυχική ὑγεία τοῦ ἀνηλίκου, ἡ ἐπιτροπεία καλεῖται νὰ διαδραματίσει σπουδαῖο κοινωνικὸ ρόλο. Ἔτσι, μετατρέπεται, γιὰ τὴν πλειονότητα τῶν περιπτώσεων, ἀπὸ ὑπόθεση κατεξοχὴν ἰδιωτική, σὲ ὑπόθεση δημόσια. Καὶ μάλιστα συνταγματικὰ κατοχυρωμένη, ἀφοῦ αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ Σύνταγμα, μὲ τὸ ἄρθρο τοῦ 21 §1, θέτει τὴν παιδικὴ ἡλικία ὑπὸ τὴν προστασία τοῦ Κράτους⁸. Ὑπὸ τὸ πρίσμα ἀκριβῶς τοῦ νέου αὐτοῦ χαρακτήρα τῶν προβλημάτων ποὺ ἔχει νὰ ἀντιμετωπίσει ἡ σύγχρονη ἐπιτροπεία, διαγράφονται καὶ οἱ ὅροι τῆς ὀργάνωσης καὶ τῆς λειτουργίας της, ὅπως αὐτοὶ διατυπώνονται στὸ Σχέδιο Νόμου. Οἱ ὅροι αὐτοὶ εἶναι φυσικὸ νὰ διαφέρουν οὐσιωδῶς ἀπὸ τοὺς ὅρους ὀργάνωσης καὶ λειτουργίας τῆς ἐπιτροπείας τοῦ ἰσχύοντος δικαίου.

2. Ὁ δημόσιος χαρακτήρας καὶ ὁ κοινωνικὸς ρόλος τῆς ἐπιτροπείας ἀνηλίκων ἐκφράζονται, κατὰ πρῶτο λόγῳ, στὶς ρυθμίσεις ποὺ ἀφοροῦν τὸν τρόπο σύστασης τῆς ἐπιτροπείας καὶ τὸ διορισμὸ τοῦ ἐπιτρόπου. Σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ ἰσχύον δίκαιο, ὅπου κρατεῖ ὁ κανόνας τοῦ διορισμοῦ τοῦ ἐπιτρόπου ἀπὸ τὸν γονέα ποὺ πέθανε τελευταῖος, καὶ μόνο ἂν δὲν ὑπάρχει διορισμὸς ἀπὸ τὸν γονέα, ὁ ἐπίτροπος διορίζεται ἀπὸ τὸ δικαστήριον (ΑΚ 1599-1600, 1602), τὸ Σχέδιο εἰσάγει, ὡς πρὸς αὐτὸ τὸ θέμα, δύο οὐσιώδεις καινοτομίες: α) Ἡ ἐπιτροπεία ἀνηλίκου προβλέπεται, πρῶτα, νὰ εἶναι πάντοτε δ ο τ ἡ, μὲ τὴν ἐννοία ὅτι ὁ ἐπίτροπος θὰ διορίζεται πάντοτε ἀπὸ τὸ δικαστήριον (ἄρθρ. 1592 Σχ)⁹. Μετὰ τὴ χορήγηση γονικῆς μέριμνας καὶ στὴ μητέρα, οἱ συνηθέστερες περιπτώσεις τῆς σύγχρονης ἐπιτροπείας ἀφοροῦν μᾶλλον, ὅπως λέχθηκε, ἀνώμαλες καταστάσεις, ὅπου ἡ βούληση τοῦ γονέα εἴτε ἀπουσιάζει εἴτε δὲ λειτουργεῖ ὀμαλά. Ἔτσι, χωρὶς νὰ ἀποκλείεται νὰ λαμβάνεται ὑπόψη καὶ ἡ βούληση τῶν γονέων, στὶς περιπτώσεις ποὺ αὐτὴ ἔχει ἐκφραστεῖ, καὶ χωρὶς νὰ παραμερίζονται βέβαια οἱ συγγενεῖς, ὅταν εἶναι ἀκατάλληλοι, μὲ τὴ θέσπιση τοῦ κανόνα τῆς δοτῆς ἐπι-

8. Βλ., σχετικὰ μὲ τὴ συνταγματικὴ κατοχύρωση τῆς προστασίας τῆς παιδικῆς ἡλικίας ἐν γένει, Ἀριστοβούλου Μάνεση, Ἡ πραγμάτωση τῆς συνταγματικῆς προστασίας τῆς ἀνήλικης νεότητος στὸ ἰσχύον δίκαιο, εἰς «Χαριστήρια στὸν Ἰωάννη Δεληγιάννη - Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρίδα τοῦ Τμήματος Νομικῆς τῆς Σχολῆς Νομικῶν καὶ Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Α.Π.Θ. — 3 - Τέταρτο Μέρος, Θεσσαλονίκη 1992», σ. 209 ἐπ.

9. Βλ. καὶ ἄρθρο 1592 Πρσχ. μὲ τὶς σχετικὲς παρατηρήσεις τοῦ Εἰσηγητῆ κάτω ἀπὸ αὐτό, εἰς «Πεπραγμένα», σ. 86-7 καί, γενικότερα, αὐτ. σ. 70, 71-2, 168, 172-3, 208-9, 213-4, 242· Σχ Οἰκ./1993 333, 335, γερμΑΚ §§1774 ἐπ., ἰταλΑΚ 343 ἐπ., ἐλβΑΚ 379 ἐπ. (διορισμὸς ἀπὸ τὴν «ἐπιτροπικὴ ἀρχή» — autorité tutélaire, Vormundschaftsbehörde — ποὺ εἶναι διοικητικὸ ὄργανο) ἀντίθ. γαλλΑΚ 397, 398.

τροπείας εξασφαλίζεται πλήρως ό δικαστικός έλεγχος τής καταλληλότητας του προσώπου που θα πρόκειται να διοριστεί έπίτροπος. β) Εισάγεται, παράλληλα, ό κανόνας, ότι τó δικαστήριο θα μπορεί, όταν δέν υπάρχουν συγγενείς πρόθυμοι να κινήσουν τή διαδικασία διορισμού, να τήν κινεί και τó ίδιο α υ τ ε π ά γ γ ε λ τ α (άρθρ. 1591 §1 Σχ.)¹⁰. Τόν σχετικό έρεθισμό θα τόν δέχεται τó δικαστήριο κυρίως από αναφορές των άρμόδιων ύπηρεσιών και προπαντός τής Κοινωνικής Ύπηρεσίας (άρθρο 1591 §2 Σχ), που προτείνεται όπως λέχθηκε, ή έδρυσή της και που ό ρόλος της θα είναι έδω καθοριστικός.

3. Οί κοινωνικές τάσεις του Σχεδίου εκδηλώνονται, παραπέρα, και στόν τομέα του π ρ ο σ ω π ι κ ο υ π ε δ ί ο υ τής έπιτροπείας. Συγκεκριμένα, προβλέπεται στó Σχέδιο ή δυνατότητα, όταν δέν βρίσκεται κατάλληλο φυσικό πρόσωπο για να διοριστεί έπίτροπος, ή έπιτροπεία να ανά τίθεται σέ κατάλληλο ίδρυμα ή σωματείο και, ως έσχατο μέσο, στήν άρμόδια κοινωνική ύπηρεσία (άρθρ. 1600 Σχ)¹¹. Θέλω να διευκρινίσω πάντως, έδω, ότι ό διορισμός ως έπιτρόπου ένός ιδρύματος ή ένός σωματείου δέ συνδέεται, βέβαια, άναγκαστικά με τή λεγόμενη «ιδρυματική» περίθαλψη του παιδιοϋ, που τόσο επικρίνεται σήμερα από τήν παιδαγωγική έπιστήμη και τήν παιδική ψυχολογία. Η ανάθεση τής έπιτροπείας σέ ίδρυμα ή σέ σωματείο θα μπορεί να συνδέεται με τήν παραπέρα ανάθεση τής πραγματικής φροντίδας του άνηλίκου σέ ανάδοχη οίκογένεια, θεσμό για τόν όποιο γίνεται λόγος εϋθύς άμέσως¹². Κρίνω, τέλος, σκόπιμο να τονίσω, ότι ή δυνατότητα ανάθεσης τής έπιτροπείας σέ ίδρυμα, σωματείο ή και στήν κοινωνική ύπηρεσία άποκτá ιδιαίτερη σημασία υπό τó κράτος των ρυθμίσεων του Σχεδίου, που προβλέπουν τή μή ύποχρεωτικότητα του λειτουργήματος του έπιτρόπου (άρθρο 1599 Σχ)¹³.

4. Τó Σχέδιο διατηρεί τόν κανόνα τής έ ν ι α ί α ς έ π ι τ ρ ο π ε ί α ς, άφενός με τήν έννοια ότι στήν έπιτροπεία, ως θεσμό, περιλαμβάνεται και ή έπιμέλεια του προ-

10. Βλ. και άρθρο 1591 § 1, 1592 Προχ με τις σχετικές παρατ. του Εισηγητή, εις «Πεπραγμένα», σ. 86-7 και, γενικότερα, αϋτ. σ. 70, 712, 208, 242-3· ΣχΟικ./1993 άρθρ. 333.

11. Βλ. και άρθρο 1599 Προχ. με τις σχετ. παρατ. του Εισηγητή κάτω από αϋτό, εις «Πεπραγμένα», 91-3 και, γενικότερα, αϋτ. σ. 75-6, 215-6, 218· ΣχΟικ./1993 376-379· πρβλ. γερμ ΑΚ §§ 1791a, 1791b και 1791c, γαλλΑΚ 433 και γαλλ.δ/γμα 74-930/6.11.1974 (tutelle d'Etat), Code de la famille et de l'aide sociale (δ/γμα τής 24.1.1956), ιδίως άρθρο 61, όπως τροποποιήθηκε με τó ν. 84-422/6.6.1984 (tutelle de l'Aide Sociale, pupilles de l'Etat), καθώς και Carbonnier, Droit Civil-1, Les personnes, 1992, σ. 204.

12. Βλ. π.κ., Κεφ. Β'.

13. Πρβλ. και άρθρο 1598 § 2 Προχ με τις παρατηρήσεις του Εισηγητή κάτω από αϋτό, εις «Πεπραγμένα», σ. 90-1 και, γενικότερα, αϋτ. σ. 74 έπ., 153, 169, 174, 214 έπ., 217.

σώπου του ἀνηλίκου (ἄρθρο 1603 Σχ) — κάτι πού εἶχε ἤδη εἰσαχθεῖ μέ τή μεταρρύθμιση τοῦ ν. 1329/1983 (ΑΚ 1629 ἐδ. α'), σέ ἀντίθεση μέ ὅ,τι ἔσχυε στό προηγούμενο καθεστώς — καί, ἀφετέρου, μέ τήν ἔννοια ὅτι γιά τὸ ἴδιο πρόσωπο θά διορίζεται κατὰ κανόνα ἕνας μόνον ἐπίτροπος καί μόνον κατ' ἐξαίρεση θά μποροῦν νά διορίζονται περισσότεροι, ἂν αὐτὸ ἐπιβάλλεται ἀπὸ ἰδιαίτερους λόγους ἀναφερόμενους στό συμφέρον τοῦ ἀνηλίκου (ἄρθρο 1594 ἐδ. α' Σχ). Ὅποτε οἱ περισσότεροι ἐπίτροποι (συνεπίτροποι) θά ἀσκοῦν μὲν κατὰ κανόνα τίς ἀρμοδιότητές τους ἀπὸ κοινοῦ (ἄρθρο 1604 Σχ)· θά μπορεῖ ὅμως τὸ δικαστήριο νά ἀποφασίζει, μέ κριτήριο πάντοτε τὸ συμφέρον τοῦ ἀνηλίκου, διαφορετικὰ καί νά κατανέμει τίς ἀρμοδιότητες τῆς ἐπιτροπείας στοὺς περισσότερους ἐπιτρόπους (ἀναθέτοντας λ.χ. στὸν ἕνα τὴ διαχείριση τῆς περιουσίας καί στὸν ἄλλο τὴν ἐπιμέλεια τοῦ προσώπου τοῦ ἀνηλίκου)¹⁴.

5. Καινοτομία, σέ σχέση μέ τὸ ἰσχύον δίκαιο, εἰσάγει ὅμως τὸ Σχέδιο καί ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἐ λ ε γ χ ο τῆς δραστηριότητας τοῦ ἐπιτρόπου. Στὸ ἰσχύον δίκαιο, ὁ ἐλεγχος αὐτὸς ἀσκειῖται, ὅπως εἶναι γνωστό, ἀπὸ τὸν παρεπίτροπο (κατὰ τρόπο κατασταλτικὸ) καί ἀπὸ τὸ συγγενικὸ συμβούλιο (πού εἶναι ὄργανο προληπτικοῦ καταρχὴν ἐλέγχου, ἐν μέρει ὅμως καί κατασταλτικοῦ)¹⁵. Καί οἱ δύο αὐτοὶ θεσμοὶ ὅμως ἀπέτυχαν στὴν πράξη. Γιά τὸ λόγο αὐτὸ τὸ Σχέδιο τοὺς καταργεῖ καί εἰσάγει στὴ θέση τους τὸν νέο θεσμὸ τοῦ ἐ π ο π τ ι κ ο ὺ σ υ μ β ο υ λ ί ο υ (ἄρθρα 1590, 1634-1644). Τὸ συλλογικὸ αὐτὸ ὄργανο θά εἶναι —σέ ἀντίθεση μέ τὸ συγγενικὸ συμβούλιο

14. Βλ. καί ἄρθρα 1594 § 1 ἐδ. α', 1603, 1604 καί 1605 Πρσχ μέ τίς σχετικὲς παρατηρήσεις τοῦ Εἰσηγητῆ κάτω ἀπὸ αὐτά, εἰς «Πεπραγμένα», σ. 88, 94-5 καί, γενικότερα, αὐτ. σ. 66 ἐπ., 73, 151, 167, 174 ἐπ., 210, 214, 217 ἐπ., 220, 225· ΣχΟικ/1933 334, 380 καί 385 σέ συνδ. μέ 384 §§ 2 καί 3 (βλ. καί 335 § 1, 337 περ. α')· πρβλ. γερμΑΚ §§ 1775, 1793, ἐλβΑΚ 379 §§ 2 καί 3, 398 ἐπ., 405, 405a, 406, 407, 409 ἐπ., 412-414, γαλλΑΚ 417 §§ 1 καί 2, 450 (πρβλ. καί 374-2 καί, γιά τὸ κάπως ἰδιόρρυθμο σύστημα τοῦ γαλλΑΚ, ὅπου τὰ σχετικὰ μέ τήν ἐπιμέλεια τοῦ προσώπου ἀνήκουν στό οἰκογενειακὸ συμβούλιο, ἐνῶ ὁ ἐπίτροπος εἶναι ἀπλὸ ἐκτελεστικὸ ὄργανο, Carbonnier, ὁ.π., σ. 223, 227 ἐπ.), ἰταλΑΚ 343 ἐπ., 357 ἐπ., αὐστρΑΚ 210, 211. — Σημειώνεται, ὅτι κάπως διαφορετικὸ εἶναι τὸ ζήτημα ἂν, σέ περίπτωσι περισσότερων ἀδελφῶν, ὁ ἐπίτροπος θά εἶναι ἢ ὅχι κ ο ι ν ὸ ς γιά ὅλους, ζήτημα στό ὁποῖο τὸ ἄρθρο 1594 ἐδ. β' Σχ δίνει καταφατικὴ ἀπάντησι, ὅπως ἄλλωστε καί τὸ ἰσχύον ἄρθρο 1604 ἐδ. α' ΑΚ, μέ τὴ διαφορὰ ὅμως ὅτι, ἐνῶ τὸ ἐδ. β' τοῦ ἰσχύοντος ἄρθρ. 1604 ΑΚ προβλέπει, σέ κάθε περίπτωσι σύγκρουσι τῶν συμφερόντων τῶν ἀνηλίκων ἀδελφῶν, τὸ διορισμὸ ἐιδικοῦ ἐπιτρόπου γιά τὸν κάθε ἀνήλικο πού ἔχει ἀντίθετο συμφέρον, τὸ ἐδ. γ' τοῦ ἄρθρου 1594 Σχ. θέτει ὡς κανόνα τὸ διορισμὸ διαφορετικοῦ ἐπιτρόπου γιά τὸν κάθε ἀδελφὸ καί μόνον γιά τὴν περίπτωσι πού ἡ ἀντίθεσι τῶν συμφερόντων περιορίζεται σέ ὀρισμένα μόνον θέματα ἢ εἶναι προσωρινή, προβλέπει τὸ διορισμὸ ἐιδικοῦ ἐπιτρόπου.

15. Βλ. σχετ. Κουμάντο. ΟἰκΔ, II, 1989, 3.2.1.3.1, 3.2.2.1 καί 2, 'Ε. Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, ΟἰκΔ, Πγ, 1992, σ. 42.

τοῦ ἰσχύοντος δικαίου— μόνιμο καὶ θὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ τρία ἕως πέντε μέλη, καταρχὴν συγγενεῖς τοῦ ἀνηλίκου ἢ φίλους τῶν γονέων του, μὲ ὑποχρεωτικὴ ὅμως συμμετοχή, σύμφωνα μὲ τὸ κατατεθειμένο στὸ Ὑπουργεῖο Δικαιοσύνης ἀρχικὸ Σχέδιο γιὰ τὴν ἐπιτροπεία, καὶ ἐνὸς τουλάχιστον ἐκπροσώπου τῆς κρατικῆς Κοινωνικῆς Ὑπηρεσίας. Τὸ τελευταῖο αὐτὸ ὅμως τροποποιεῖται στὸ ἐνοποιημένο Σχέδιο. Ὁ διορισμὸς στὸ ἐποπτικὸ συμβούλιο καὶ ἐκπροσώπου ἢ ἐκπροσώπων τῆς Κοινωνικῆς Ὑπηρεσίας ἀφήνεται ἤδη στὴ διακριτικὴ εὐχέρεια τοῦ δικαστηρίου ποὺ θὰ μπορεῖ νὰ τὸ ἀποφασίζει, μόνον ἂν δὲν βρίσκονται κατάλληλοι συγγενεῖς ἢ φίλοι σὲ ἐπαρκῆ ἀριθμὸ ἢ καὶ καθόλου, πρόθυμοι νὰ ἀναλάβουν αὐτὸ τὸ ἔργο¹⁶. Ἔτσι, ἀνάλογα μὲ τὴν περίπτωσιν καὶ ἐνόψει τῆς εὐρείας διακριτικῆς εὐχέρειας ποὺ ἀφήνεται στὸ δικαστήριο ὅσον ἀφορᾷ τὴ συγκρότηση τοῦ ἐποπτικοῦ συμβουλίου, θὰ μπορεῖ ὁ καταρχὴν ὁ ἰδιωτικὸς χαρακτήρας του (συγγενεῖς, φίλοι τῶν γονέων) νὰ μετατρέπεται σὲ δημόσιο (ὄργανα τῆς κοινωνικῆς ὑπηρεσίας). Στὸ συμβούλιο αὐτό, ἐξάλλου, θὰ προεδρεύει καταρχὴν ἓνας ἀπὸ τοὺς ἰδιῶτες—μέλη του. Δὲν ἀποκλείεται ὅμως, τὸ δικαστήριο νὰ διορίσει, σὲ ἐξαιρετικὲς περιπτώσεις, πρόεδρο τοῦ ἐποπτικοῦ συμβουλίου καὶ τὸ ὄργανο τῆς κοινωνικῆς ὑπηρεσίας, ποὺ θὰ εἶναι μέλος του (ἄρθρ. 1634 Σχ)¹⁷. Δὲ θεωρήθηκε πάντως σκόπιμο νὰ εἶναι πρόεδρος τοῦ ἐποπτικοῦ συμβουλίου δικαστής, ὅπως προέβλεπε τὸ Σχέδιο Οἰκογενειακοῦ Δικαίου τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικα τοῦ 1933 (ἄρθρο 351). Σὲ ἀντίθεση μὲ ὅ,τι συμβαίνει σὲ ὀρισμένα ξένα δίκαια (ὅπως λ.χ. τὸ γερμανικὸ ἢ τὸ γαλλικὸ), ὅπου ἡ ἐποπτεία τῆς ἐπιτροπείας ἀνήκει, τουλάχιστον ἐν μέρει, σὲ δικαστικὰ ὅργανα¹⁸, εἰσάγεται μὲ τὸ Σχέδιο ἡ ἀρχὴ τοῦ σαφοῦς διαχωρισμοῦ, ἀπὸ ὀργανικὴ καὶ λειτουργικὴ ἄποψη, τῆς διοικητικῆς παρακολούθησιν καὶ ἐποπτείας τοῦ ἔργου τοῦ ἐπιτρόπου —ποὺ θὰ ἀνήκει ἀποκλειστικὰ στὸ ἐποπτικὸ συμβούλιο καὶ

16. Ἡ ἀλλαγὴ αὕτῃ ὑπαγορεύθηκε ἀπὸ τὴ σκέψιν —ἐνόψει τοῦ ἐνδεχομένου, νὰ μὴ συσταθοῦν ἀμέσως, γιὰ οικονομικοὺς λόγους, οἱ Κοινωνικὲς Ὑπηρεσίαι ποὺ προβλέπονται ἀπὸ τὸ ἄρθρο 30 Σχ (= 44 ἐπ. ΕὐΣχ) — νὰ ἐλαφρυνθεῖ τὸ ἔργο τῶν ὑπηρεσιῶν ποὺ προβλέπεται νὰ ἐκτελοῦν προσωρινὰ τὰ ἔργα τῶν Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν, ὥσπου αὐτὲς συσταθοῦν (βλ. π.κ. στὸ ΣΤ' 3).

17. Βλ. σχετ. καὶ ἄρθρα 1590, 1634-1652 Πρσχ μὲ τίς σχετικὲς παρατηρήσεις τοῦ Εἰσηγητῆ κάτω ἀπὸ αὐτά, εἰς «Πεπραγμένα», σ. 85-6, 112-20 καὶ, γενικότερα, αὐτ. σ. 77 ἐπ., 80 ἐπ., 154 ἐπ., 157, 170, 207, 210 ἐπ., 248 ἐπ., 250-3, 260-4, 265 ἐπ.

18. Ἔτσι λ.χ., μὲ τίς §§ 1837-1841, 1843 γερμΑΚ ἀνατίθενται ἐποπτικὲς ἀρμοδιότητες στὸ ἐπιτροπικὸ δικαστήριο καὶ, εἰδικότερα, στὸ ἰδιότυπο δικαστικὸ ὄργανο τοῦ Rechtspfleger (βλ. καὶ Gernhuber/Coester-Waltjen, Lehrbuch des Familienrechts, 1994, § 71 IV 3 καὶ σημ. 7), ἐνῶ, κατὰ τὸ ἄρθρο 415 § 1 γαλλΑΚ, τὸ «οἰκογενειακὸ συμβούλιο» (conseil de famille) προεδρεύεται ἀπὸ τὸν juge des tutelles (βλ. σχετ. καὶ Carbonnier, ὁ.π., σ. 225)· ἀντίθ. ἐλβΑΚ 360-362, ποὺ ἀναθέτουν τὴν ἐποπτεία τῆς ἐπιτροπείας καταρχὴν σὲ διοικητικὰ ὅργανα καὶ μόνον κατ' ἐξαίρεσιν σὲ συλλογικὸ ὄργανο ἀπὸ ἰδιῶτες, τὸ «οἰκογενειακὸ συμβούλιο» (conseil de famille, Familienrat).

στον πρόεδρό του, καταρχήν μὲν ιδιώτη, ἐνδεχομένως ὅμως καὶ (κρατικὸ) ὄργανο τῆς κοινωνικῆς ὑπηρεσίας—, ἀπὸ τὶς δικαστικὲς ἀρμοδιότητες, ποὺ ἀνατίθενται στὸ δικαστήριον. Τὸ ἐποπτικὸ συμβούλιον θὰ ἔχει, ἐξάλλου, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἀποφασιστικὲς ἀρμοδιότητές του, καὶ ἀρμοδιότητες «γνωμοδοτικῆς» στὴν εὐρεία σημασία τοῦ ὅρου καὶ θὰ μπορεῖ ἐπίσης νὰ παίρνει τὴν πρωτοβουλία νὰ ἀναφέρεται στὸ δικαστήριον, καὶ νὰ τοῦ ὑποβάλλει αἰτήματα, προκειμένου αὐτὸ νὰ κινεῖ τὴν ἀντεπάγγελτη ἐπέμβασή του, ὅπου θὰ τὸ προβλέπει ὁ νόμος.

Σημειώνεται, τέλος, ὅτι γιὰ τὴν ὀνομασία αὐτοῦ τοῦ συμβουλίου προτιμήθηκε ὁ ὅρος «ἐποπτικὸ συμβούλιον», γιὰ νὰ ὑπογραμμιστεῖ ἡ διαφορὰ τόσο ἀπὸ τὸ «συγγενικὸ συμβούλιον» τοῦ ἰσχύοντος δικαίου ὅσο καὶ ἀπὸ τὸ θεσμὸ τοῦ «οἰκογενειακοῦ συμβουλίου» ξένων δικαίων (τοῦ conseil de famille τοῦ γαλλικοῦ δικαίου ἢ τοῦ παλαιοῦ Familienrat τοῦ γερμανικοῦ δικαίου, ποὺ ὅμως ἔχει πλέον σήμερα καταργηθεῖ μετὰ τὴν ἀνάθεση τῶν κύριων ἐποπτικῶν καθηκόντων σὲ διοικητικὸ ὄργανο, τὸ Jugendamt). Παρὰ τὴν καταρχὴν συγκρότηση τοῦ ἐποπτικοῦ συμβουλίου ἀπὸ συγγενεῖς τοῦ ἀνηλίκου, ὁ χαρακτηρισμὸς του ὡς «οἰκογενειακοῦ» δὲ θὰ ἦταν ἀπόλυτα ἀκριβής, ἐνόψει τῆς ἐνδεχομένης συμμετοχῆς σ' αὐτὸ καὶ προσώπων ξένων πρὸς τὴν οἰκογένεια τοῦ ἀνηλίκου (φίλων τῶν γονέων, ὀργάνων τῆς Κοινωνικῆς Ὑπηρεσίας). Ὁ ὅρος «ἐπιτροπικὸ συμβούλιον», ἐξάλλου, τοῦ ΣχΟικ/1933 ἀποκρούστηκε γιὰ τὸ λόγο ὅτι τὸ ἴδιο αὐτὸ ὄργανο προβλέπεται καὶ γιὰ τὸ θεσμὸ τῆς δικαστικῆς συμπαράστασης, ὅπου ὅμως ὁ παραπάνω ὅρος δὲ θὰ κυριολεκτοῦνταν, ἀφοῦ κρίθηκε σκόπιμο νὰ εἶναι ἐνιαία ἡ ὀνομασία αὐτοῦ τοῦ ὀργάνου καὶ γιὰ τοὺς δύο θεσμούς¹⁹.

6. Τὸ Σχέδιο συγκαταλέγει, μετὰξὺ τῶν ὀργάνων τῆς ἐπιτροπείας ἀνηλίκου, καὶ τὸ «δικαστήριον» (ἄρθρο 1590 Σχ: «ὄργανα τῆς ἐπιτροπείας εἶναι τὸ δικαστήριον, ὁ ἐπίτροπος καὶ τὸ ἐποπτικὸ συμβούλιον»)²⁰. Ὡς τέτοιο ἐννοεῖται ἐδῶ κατεξοχὴν ὁ δικαστὴς τοῦ μονομελοῦς πρωτοδικείου, ποὺ θὰ εἶναι ἀρμόδιος γιὰ τὰ θέματα γονικῆς μέριμνας καὶ ἐπιτροπείας στὸ πλαίσιο τῆς λειτουργίας τοῦ εἰδικοῦ Τμήματος ὑποθέσεων οἰκογενειακοῦ δικαίου, ποὺ προβλέπεται ἡ ἵδρυσή του ἀπὸ τὸ Σχέδιο²¹. Ὁ δικαστὴς αὐτὸς — γνωστὸς στὴ νομικὴ φιλολογία ὡς «ἐπιτροπικὸς δικαστὴς»²² — θὰ δικάζει, στὶς δίκες ποὺ θὰ ἀφοροῦν τὴν ἐπιτροπεία, ὅπως ἄλλωστε καὶ σὲ ἄλλες

19. Βλ. τὶς παρατηρήσεις τοῦ Εἰσηγητῆ τοῦ Προσχεδίου κάτω ἀπὸ τὸ ἄρθρο 1635 Πρσχ, εἰς «Πεπραγμένα», σ. 114.

20. Βλ. καὶ ἄρθρο 1590 Πρσχ μετὰ τὶς παρατηρήσεις τοῦ Εἰσηγητῆ κάτω ἀπὸ αὐτό, εἰς «Πεπραγμένα», σ. 85-6 καί, γενικότερα, αὐτ. σ. 80-1, 155-7, 207.

21. Βλ. π.κ., Κεφ. Ε' 2.

22. Βλ. γιὰ αὐτὸν τὸν ὅρο, καὶ π.κ. στὸ Ε' 2.

περιπτώσεις, με τη διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας²³. Θα είναι, έτσι, εφοδιασμένος με τις ευρείες ανακριτικές αρμοδιότητες που η διαδικασία αυτή παρέχει στο δικαστή. Για να μπορεί, εξάλλου, να αξιοποιεί τη δυνατότητα αυτεπάγγελτης δράσης που του παρέχει το Σχέδιο²⁴ και να εκπληρώνει αποτελεσματικότερα το ανακριτικό έργο του, θα επικουρείται από την Κοινωνική Ύπηρεσία που θα αποτελεί την πηγή συνεχούς ενημέρωσής του²⁵. Έτσι, με τη δυνατότητα αυτεπάγγελτης δράσης, με τις ευρείες ανακριτικές αρμοδιότητές του και με τη συνεχή ενημέρωσή του από την Κοινωνική Ύπηρεσία, ο εν λόγω δικαστής θα αποτελέσει, στο νέο σύστημα, το υπέρτατο όργανο οργάνωσης της επιτροπείας, παρακολουθώντας της κατάστασης του ανηλίκου και συνεχούς δικαστικού ελέγχου της δράσης του επιτρόπου.

7. 'Αξιοσημείωτη είναι, τέλος, η καθιέρωση, από το Σχέδιο, και στα θέματα της επιτροπείας: α) της αρχής, ότι κάθε απόφαση όποιουδήποτε οργάνου της πρέπει να αποβλέπει στο συμφέρον του ανηλίκου (άρθρο 1648 Σχ) και β) του κανόνα, ότι όλα τα όργανα της επιτροπείας πρέπει, πριν από κάθε απόφασή τους, ανάλογα με την ώριμότητα του ανηλίκου, να ακούν τη γνώμη του (άρθρο 1647 Σχ)²⁶. Ειδικά όσον αφορά τον τρόπο επικοινωνίας του δικαστή με τον ανήλικο, επιχειρείται και αυτού η αναμόρφωση, με τροποποίηση του άρθρου 796 (σε συνδ. με το άρθρο 681 Γ) του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας.

Β'. Η ΑΝΑΔΟΧΗ ΑΝΗΛΙΚΟΥ

Παράλληλα με την οργάνωση και τη λειτουργία, σε νέες βάσεις, του θεσμού της επιτροπείας ανηλίκων, η ανάγκη της προστασίας τους από τους υλικούς και ήθικους κινδύνους που διατρέχουν, δημιούργησε στην πράξη και ένα νέο θεσμό, που είναι συμπληρωματικός της γονικής μέριμνας και της επιτροπείας. Πρόκειται για το

23. Βλ. άρθρο 121 ΕισΝΑΚ που και στη νέα του διατύπωση, όπως προβλέπεται από το αρχικό Σχέδιο, (άρθρο 20), αναθέτει τις υποθέσεις που αφορούν την επιτροπεία εν γένει στη διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας· ήδη το ένοπιον Σχέδιο (άρθρο 31 ΕΝΣχ) προσέθεσε σ' αυτές και τις περιπτώσεις δικαστικής επέμβασης λόγω κακής άσκησης της γονικής μέριμνας, σύμφωνα με τα άρθρα 1532 και 1533 ΑΚ (π.κ. στο Ε' 3).

24. Βλ. σχετ. και άρθρα 796 §§ 2 και 3 ΚΠολΔ, όπως τροποποιούνται με το Σχέδιο, με σκοπό την αξιοποίηση αυτής της δυνατότητας, ώστε να μην παραμένει γράμμα νεκρό.

25. Βλ. π.κ., Κεφ. ΣΤ'.

26. Βλ. για τους δύο παραπάνω κανόνες, και άρθρα 1593 έδ. α' και γ', 1608 § 1 έδ. δ', 1615 § 2 και 1626 Πρσχ. με τις παρατηρήσεις του Εισηγητή κάτω από αυτά, εις «Πεπραγμένα» σ. 87-8, 97-9, 102 και 108, καθώς και, γενικότερα, αὐτ., σ. 260, 265, 270.

θεσμοῦ τῶν λεγόμενων «ἀναδόχων γονέων» ἢ «ἀναδόχων οἰκογενειῶν», γνωστὸν καὶ ὡς «ἀναδοχή». Ὁ θεσμὸς αὐτὸς συνίσταται στὸ ὅτι τρίτοι ἀναλαμβάνουν τὴν πραγματικὴ φροντίδα τοῦ προσώπου τοῦ ἀνηλίκου, εἴτε μὲ συμφωνία εἴτε καὶ χωρὶς συμφωνία. Στὴ δευτέρη αὐτὴ περίπτωση ὅμως πάντοτε μὲ δικαστικὴ ἀπόφαση. Ὁ θεσμὸς αὐτός, ποὺ ξεκίνησε ἀπὸ ἀπλὴ πρακτικὴ, ἔχει ἤδη νομοθετηθεῖ καὶ σ' ἐμᾶς σχετικὰ πρόσφατα²⁷. Ἡ ρύθμισή του ὅμως, δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ἐπιτυχής. Διακρίνεται, πράγματι, πρῶτα ἀπὸ τὴν προχειρότητά της. Ἐπιπλέον ὅμως δὲν συμπορεύεται, τουλάχιστον ὡς πρὸς ὀρισμένα σημεῖα της, μὲ τὶς ρυθμίσεις τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικα ποὺ ἀφοροῦν τὴ γονικὴ μέριμνα. Τέλος, ὀρισμένα ἄλλα σημεῖα της θὰ μπορούσαν νὰ θεωρηθοῦν ὅτι ἔρχονται σὲ ἀντίθεση μὲ συνταγματικὰς διατάξεις ἢ καὶ μὲ διεθνεῖς συμβάσεις ποὺ δεσμεύουν τὴν Ἑλλάδα (ὅπως λ.χ. ἡ δυνατότητα, ποὺ προβλέπεται ἀπὸ τὸ σχετικὸ διάταγμα, νὰ ἀφαιρεῖται ὁ ἀνήλικος ἀπὸ τὴ φυσικὴ του οἰκογένεια χωρὶς προηγούμενο δικαστικὸ ἔλεγχο, κάτι ποὺ, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὅτι προσκρούει στὶς συνταγματικὰ κατοχυρωμένες ἀρχές τῆς προστασίας τῆς οἰκογένειας καὶ τῆς προσωπικότητος, σὲ συνδυασμὸ καὶ μὲ τὸ ἄρθρο 20 § 1 Συντ, ἀπαγορεύεται ρητὰ καὶ ἀπὸ τὸ ἄρθρο 9 § 1 τῆς Διεθνοῦς Σύμβασης τοῦ Ο.Η.Ε. γιὰ τὰ δικαιώματα τοῦ παιδιοῦ, ποὺ ἔχει ἐπικυρωθεῖ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα)²⁸. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ ἡ Ἐπιτροπὴ ἔκρινε, ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπιμείνει στὴν ἀρχικὴ τῆς θέσης, νὰ ἐντάξει καὶ τὸ θεσμὸ αὐτὸ στὸν Ἀστικὸ Κώδικα, ὅπου ἀνήκει συστηματικὰ, ἀφοῦ συνδέεται λειτουργικὰ στενότερα μὲ τοὺς θεσμοὺς τῆς γονικῆς μέριμνας καὶ τῆς ἐπιτροπείας. Ἐτσι, ρυθμίζονται σὲ χωριστὸ κεφάλαιο τοῦ Σχεδίου, μὲ τὸν τίτλο «Ἀναδοχὴ ἀνηλίκου», οἱ γενικὲς ἀρχές τοῦ νέου αὐτοῦ θεσμοῦ (ἄρθρα 1655-1665 Σχ)²⁹. Ἀντίθετα, ἡ ρύθμιση τῶν λεπτομερειῶν, ἰδίως σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ὀργάνωση καὶ τὴ λειτουργία τῆς κοινωνικῆς ἐργασίας ποὺ συνδέεται μὲ τὴν ἐφαρμογὴ αὐτοῦ τοῦ θεσμοῦ καὶ τὰ σχετικὰ Προγράμματα ἀναδοχῆς τῶν κρατικῶν κοινωνικῶν φορέων, ἀφέθηκε σὲ εἰδικὰ νομοθετήματα.

Τὴ βάση γιὰ τὴ διατύπωση, στὸ Σχέδιο, τῶν γενικῶν ἀρχῶν τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀναδοχῆς ἀνηλίκου τὴν ἀποτελέσαν κυρίως οἱ κατευθυντήριες ἀρχές τῆς Σύστασης ἀριθμ. R (87) 6 τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης γιὰ τὶς «ἀνάδοχες οἰκογένειες» (*familles nourricières* ἢ *d'accueil*, *Pflegefamilien* *foster families*). Οἱ γενικὲς αὐτὲς ἀρχές ἔχουν διπλὸ σκοπὸ: Ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά στοχεύουν στὸ νὰ ὑπάρξει κάποια γενικὴ ρύθμιση καὶ κάποιος κοινωνικὸς ἔλεγχος τῶν συνεχῶς ἀύξανόμενων περιπτώσεων ἀνάληψης τῆς πραγματικῆς φροντίδας ἀνηλίκων ἀπὸ τρίτους (τοὺς ἀνάδοχους γονεῖς). Παράλληλα

27. Βλ. ἄρθρο. 9 ν. 2082/1992, π.δ/γμα 337/25 Αὐγ. 2 Σεπτ. 1993.

28. Ν. 2101/1992 ΦΕΚ 192/2.12.1992.

29. Βλ. καὶ «Πεπραγμένα», σ. 125-8.

ὅμως ἀποβλέπουν καὶ στὸ νὰ τεθεῖ ἡ ἐν λόγω ἀνάληψη, ὅταν γίνεται χωρὶς τὴ θέληση τῶν γονέων ἢ τοῦ ἐπιτρόπου τοῦ ἀνηλίκου, ὑπὸ δικαστικὸ ἔλεγχο καὶ ὑπὸ αὐστηρὲς προϋποθέσεις, ἰδίως ὅταν πρόκειται νὰ ἀφαιρεθοῦν, ἐπιπλέον, ἀπὸ τοὺς γονεῖς ἢ ἀπὸ τὸν ἐπίτροπο ἀρμοδιότητες συναφεῖς μὲ τὸ λειτούργημά τους. Ἔτσι, διασφαλίζονται τόσο τὸ συμφέρον τοῦ ἴδιου τοῦ ἀνηλίκου ὅσο καὶ ἡ προστασία τῆς οἰκογενειακῆς συνοχῆς, ποὺ εἶναι κατοχυρωμένη καὶ συνταγματικά. Συγκεκριμένα:

1. Διατυπώνεται, πρῶτα, ὁ κανόνας, ὅτι ἡ ἀνάθεση τῆς πραγματικῆς φροντίδας τοῦ ἀνηλίκου στοὺς τρίτους δὲ συνεπάγεται καταρχὴν μεταβολὴ στὶς ἔννομες σχέσεις τοῦ ἀνηλίκου μὲ τὴ φυσικὴ του οἰκογένεια καὶ ἰδίως στὶς ἀρμοδιότητες ποὺ πηγάζουν ἀπὸ τὴ γονικὴ μέριμνα ἢ τὴν ἐπιτροπεία, ἐκτὸς ἂν ὀρίζεται διαφορετικὰ στὸ νόμο (νέα ἄρθρα 1532 § 2 καὶ 1533 §§ 1 καὶ 2, ὅπως οἱ διατάξεις αὐτὲς διαμορφώνονται στὸ Σχέδιο, 1535 ΑΚ, καθὼς καὶ 1607, 1660, 1661 τοῦ Σχεδίου).

2. Καθορίζονται, στὴ συνέχεια, οἱ ὑποχρεώσεις καὶ τὰ δικαιώματα τῶν ἀνάδοχων γονέων ἀπέναντι στὴ φυσικὴ οἰκογένεια τοῦ ἀνηλίκου, ὅταν ἔχει ἀνατεθεῖ σ' αὐτοὺς ἡ ἀπλὴ διαβίωση καὶ ἡ πραγματικὴ φροντίδα τοῦ προσώπου του, χωρὶς νὰ μεταβάλλεται τὸ καθεστῶς τῆς γονικῆς μέριμνας ἢ τῆς ἐπιτροπείας, κάτι ποὺ θὰ ἀποτελεῖ, ὅπως λέχθηκε, τὸν κανόνα.

3. Καθιερώνεται, παραπέρα, ὁ κανόνας, ὅτι ὅποιαδήποτε μονομερὴς ἀφαίρεση, μερικὴ ἢ ὀλική, ἀπὸ τοὺς φυσικοὺς γονεῖς ἢ ἀπὸ τὸν ἐπίτροπο, ἀρμοδιοτήτων σχετικῶν μὲ τὴν ἐπιμέλεια τοῦ προσώπου τοῦ ἀνηλίκου ἢ καὶ τὴ διοίκηση τῆς περιουσίας του, ὑπὲρ τῶν ἀνάδοχων γονέων, ἀπαιτεῖ ἀπόφαση τοῦ δικαστηρίου. Οἱ ἀνάδοχοι γονεῖς θὰ ἔχουν, εἰδικότερα, τὸ δικαίωμα νὰ ζητοῦν καὶ οἱ ἴδιοι ἀπὸ τὸ δικαστήριον αὐτὴ τὴν ἀφαίρεση, κάθε φορὰ ποὺ ἡ ἐνταξὴ τοῦ ἀνηλίκου στὴν ἀνάδοχὴ οἰκογένεια θὰ παίρνει διαρκέστερη μορφή, ἐνῶ παράλληλα θὰ ἔχουν χαλαρωθεῖ οἱ δεσμοὶ τοῦ ἀνηλίκου μὲ τοὺς φυσικοὺς γονεῖς ἢ ἡ σχέση μὲ τὸν ἐπίτροπο, ἰδίως λόγω ἀδυναμίας ἢ ἀδιαφορίας τοῦ τελευταίου νὰ ἐκτελεῖ τὰ καθήκοντά του. Καὶ ὅταν μὲν πρόκειται γιὰ τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς ἀφαιρεῖται ἀκόμα καὶ ἡ διοίκηση τῆς περιουσίας τοῦ ἀνηλίκου τέκνου τους, ὀρίζεται ρητὰ ὅτι οἱ ἀνάδοχοι γονεῖς γίνονται ἐπίτροποι. Ὅταν ὅμως ὁ ἀνήλικος τελεῖ ὑπὸ ἐπιτροπεία, οἱ ἀνάδοχοι γονεῖς μποροῦν νὰ ζητήσουν ἀπὸ τὸ δικαστήριον, ἀνάλογα μὲ τὴν περίπτωσιν, εἴτε νὰ διοριστοῦν συνεπίτροποι (περίπτωση, κατὰ τὴν ὁποία ἀφαιρεῖται ἀπὸ τὸν ἐπίτροπο μόνο ἡ ἐπιμέλεια, ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει) εἴτε νὰ ἀνατεθεῖ σ' αὐτοὺς ὁλόκληρη ἡ ἐπιτροπεία (περίπτωση, κατὰ τὴν ὁποία ἀφαιρεῖται καὶ ἡ διοίκηση τῆς περιουσίας).

4. Τέλος, τροποποιοῦνται τὰ ἄρθρα 1532 καὶ 1533 ΑΚ, ποὺ ἀφοροῦν τὴν κακὴ ἄσκηση τῆς γονικῆς μέριμνας, μὲ σκοπὸ νὰ προσαρμοσθοῦν οἱ ρυθμίσεις τους μὲ τίς ρυθμίσεις γιὰ τὴν ἀνάδοχὴ ἀνηλίκου καὶ νὰ παρασχεθεῖ, ἐπιπλέον, στὸ δικαστήριον ἡ

δυνατότητα να ενεργεί σ' αυτές τις περιπτώσεις και αὐτεπαγγέλτως³⁰. Καθοριστική είναι, ἐξάλλου, και ἡ διάταξη τοῦ ἄρθρου 1697 Σχ³¹ ποὺ προβλέπει τὴ δυνατότητα ἀνάθεσης τῆς διαβίωσης και τῆς πραγματικῆς φροντίδας τοῦ ἀνηλίκου, ποὺ τελεῖ ὑπὸ ἐπιτροπεία, σὲ ἀνάδοχη οἰκογένεια, πάντοτε ὅμως μὲ δικαστικὴ ἀπόφαση, εἴτε ἂν τὸ ζητήσει ὁ ἴδιος ὁ ἐπιτροπος εἴτε μὲ αἴτηση τοῦ εἰσαγγελέα ἢ ὁποιοδήποτε τρίτου ἔχει ἔννομο συμφέρον ἢ και μὲ αὐτεπάγγελτη ἐνέργεια τοῦ δικαστηρίου, ἂν ἡ σωματικὴ ἀγωγή ἢ ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξη τοῦ ἀνηλίκου δὲν προάγονται μὲ τὶς φροντίδες τοῦ ἐπιτρόπου. Ἄν βέβαια τὰ παραπτώματα τοῦ ἐπιτρόπου εἶναι βαρύτερα, θὰ χωρεῖ ἡ παύση του ἀπὸ τὸ δικαστήριον και ἡ ἀντικατάστασή του (ἄρθρο 1561 Σχ.).

Γ'. Η ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΣΥΜΠΑΡΑΣΤΑΣΗ

1. Ριζοσπαστικὲς εἶναι οἱ ἀλλαγὲς ποὺ προτείνονται στὸ Σχέδιο Νόμου και ὅσον ἀφορᾷ τὴν προσωπικὴ κατὰσταση και τὴν προστασία τῶν προσώπων τὰ ὁποῖα πάσχουν ἀπὸ παθήσεις ποὺ τὰ καθιστοῦν ἐν ὄλῳ ἢ ἐν μέρει ἀνίκανα νὰ φροντίζουν γιὰ τὸν ἑαυτό τους ἢ γιὰ τὶς ὑποθέσεις τους (ψυχικὲς παθήσεις ἢ σωματικὲς ἀναπηρίες) ἢ χαρακτηρίζονται ἀπὸ ἐλαττώματα ποὺ ἐκθέτουν τὰ ἴδια ἢ μέλη τῆς στενῆς οἰκογένειάς τους στὸν κίνδυνον τῆς στέρησης (ἄσωτία, τοξικομανία, ἀλκοολισμός).

30. Συγκεκριμένα, οἱ τροποποιήσεις τῶν ἄρθρων 1532 και 1533 ΑΚ ἀφοροῦν: α) τὴ διευκρίνιση, τόσο στὴ δευτέρη παράγραφο τοῦ ἄρθρου 1532 ὅσο και στὴ νέα (τρίτη) παράγραφο ποὺ προστίθεται στὸ ἄρθρο 1533, ὅτι τὸ δικαστήριον θὰ μπορεῖ, σὲ περίπτωσιν κακῆς ἄσκησης τῆς γονικῆς μέριμνας ἀπὸ τοὺς γονεῖς (ὅταν, βέβαια, αὐτὴ ἔχει ἡπιότερη μορφή), νὰ ἀναθέτει σὲ τρίτον και μόνον τὴν πραγματικὴ φροντίδα τοῦ ἀνηλίκου τέκνου, χωρὶς νὰ μεταβάλλει τὶς ἔννομες σχέσεις του μὲ τοὺς γονεῖς του και ἰδίως τὶς ἀρμοδιότητες ἀπὸ τὴ γονικὴ μέριμνα (βλ. ἄρθρα 1658 ἕως 1660 Σχ.), β) τὴ διευκρίνιση, στὴ (νέα) τρίτη παράγραφο τοῦ ἄρθρου 1533, ὅτι ὁ τρίτος, στὸν ὁποῖο μπορεῖ νὰ γίνεταί ἡ ἀνάθεση τῆς πραγματικῆς φροντίδας ἢ, ἀκόμα, και αὐτῆς τῆς ἐπιμέλειας τοῦ τέκνου ἐν μέρει ἢ και στὸ σύνολό της, μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ «ἀνάδοχη οἰκογένεια» τῶν ἄρθρων 1655 ἐπ. Σχ., γ) τὴν προσθήκη, στὴν πρώτη παράγραφο τοῦ ἄρθρου 1532, ὅτι τὸ «ὁποιοδήποτε πρόσφορον μέτρον», ποὺ προβλέπεται ἀπὸ αὐτὴ τὴ διάταξη, θὰ μπορεῖ νὰ διατάσσεται ἀπὸ τὸ δικαστήριον και αὐτεπαγγέλτως, πράγμα ποὺ θὰ διευκολύνεται μὲ τὴ λειτουργία, σὲ ὅλα τὰ πολιτικὰ δικαστήρια τῆς οὐσίας, τοῦ εἰδικοῦ Τμήματος Οἰκογενειακῶν Ὑποθέσεων, πλαισιωμένου ἀπὸ τὴν ἀρμόδια Κοινωνικὴ Ὑπηρεσία, ὅπως ὅλα αὐτὰ προβλέπονται ἀπὸ τὸ Σχέδιο (βλ. π.κ. Κεφ. Ε' και ΣΤ') και δ) τὴν προσθήκη, στὴ (νέα) τρίτη παράγραφο τοῦ ἄρθρου 1533, ὅτι ἡ ἀπόφασις τοῦ δικαστηρίου, μὲ τὴν ὁποία αὐτὸ θὰ ἀναθέτει τὴν πραγματικὴ φροντίδα ἢ τὴν ἐπιμέλεια τοῦ προσώπου τοῦ ἀνηλίκου στοὺς ἀνάδοχους γονεῖς ἢ σὲ κατάλληλον ἴδρυμα, θὰ πρέπει νὰ στηρίζεται ὑποχρεωτικὰ σὲ βεβαίωση τῆς ἀρμόδιας Κοινωνικῆς Ὑπηρεσίας.

31. Βλ. και ἄρθρο 1607 §§ 1 και 2 Πρσχ μὲ τὶς παρατηρήσεις τοῦ Εἰσηγητῆ κάτω ἀπὸ αὐτό, εἰς «Πεπραγμένα», σ. 96-7 και, γενικότερα, αὐτ. σ. 222 ἐπ., 287.

Σημειώνεται, ότι στην πρώτη κατηγορία έμπίπτουν και οι περιπτώσεις τών ηλικιωμένων που βρίσκονται σε κατάσταση ψυχικής ή διανοητικής διαταραχής ή σωματικής αναπηρίας λόγω τής γεροντικής ηλικίας τους³².

Πρώτο γνώρισμα τών νέων ρυθμίσεων που άφορούν αυτά τά πρόσωπα είναι ή ένοποίηση τών θεσμών τής δικαστικής άπαγόρευσης και τής δικαστικής αντίληψης του ισχύοντος δικαίου σε ένιαίο θεσμό, με τήν όνομασία «δικαστική σύμπαρταση» (άρθρο 1666 έπ. Σχ). Στο πλαίσιο του ένιαίου αυτού θεσμού, καθιερώνεται έλευθερία του δικαστή να καθορίζει κατά τήν κρίση του τή νομική κατάσταση τών προσώπων που θα υποβάλλονται σ' αυτό τó καθεστώς. Στόν δικαστή παρέχεται ή εύχέρεια μεγάλης ποικιλίας έπιλογών, άνάλογα με τήν κάθε άτομική περίπτωση (άρθρο 1676-1679 Σχ)³³. Συγκεκριμένα, θα έχει, πρώτα, τήν εύχέρεια, άνάλογα με τήν περίπτωση, να άφαιρεί άπό τόν πάσχοντα τή δικαιοπρακτική του ικανότητα, είτε έν όλω είτε, τó συνηθέστερο, μόνο για όρισμένες δικαιοπραξίες (στερητική δικαστική σύμπαρταση, πλήρης ή μερική — άρθρ. 1676 έδ. α' περ. 1, 1678 Σχ). 'Ο κανόνας, μάλιστα, θα είναι έδω ότι, άν δέν όρίζεται ρητά, στην άπόφαση ή στο νόμο, ότι ή στερητική δικαστική συμπάρσταση θα είναι πλήρης, αυτή θα περιορίζεται άποκλειστικά μέσα σε έναν κύκλο πράξεων νομοθετικά καθορισμένο (στις πράξεις που δέν μπορεί να έπιχειρεί ό έπίτροπος του άνηλικού χωρίς τήν άδεια του δικαστηρίου, στις όποιες προστίθενται και οι χαριστικές δικαιοπραξίες, ή είσπραξη άπαιτήσεων και ή παροχή έξόφλησης, άρθρο 1678 §2 Σχ). 'Αλλά και τόν κύκλο αυτόν

32. Σημειώνεται ότι στη δεύτερη παράγραφο του άρθρου 1666 του άρχικού Σχεδίου, όπως αυτό υποβλήθηκε στόν 'Υπουργό τής Δικαιοσύνης, έπανελήφθη ό κανόνας του ισχύοντος άρθρου 1687 ΑΚ, ότι σε δικαστική συμπάρσταση μπορεί να υποβάλλεται και ό άνήλικος που βρίσκεται ήδη υπό γονική μέριμνα ή έπιτροπεία, άν συντρέχουν οι όροι τής, έφόσον τó έπιβάλλει τó συμφέρον του άνηλικού παρ' όλο που ό κανόνας αυτός είχε έντονα άμφισβητηθεί και είχε τελικά άπορριφθεί άπό τήν 'Επιτροπή, κατά τήν κύρια φάση τών σχετικών συζητήσεων. Βλ. τήν παράθεση τών σχετικών συγκριτικών δεδομένων, καθώς και τις συζητήσεις στην 'Επιτροπή, εις «Πεπραγμένα», σ. 57-8 (όπου και ή πρόταση του Εισηγητή), 145-6, 163, 165. 'Ηδη όμως, στο ένοποιημένο Σχέδιο, ή 'Επιτροπή έπανήλθε στο ζήτημα και υιοθέτησε τελικά τή ρύθμιση που είχε προταθεί άπό τόν Γ. Μαριδάκη στο ΠροχΔΠροσ (άρθρο 23) και είχε γίνει τελικά δεκτή άπό τή Συντακτική 'Επιτροπή του ΑΚ (άρθρο 428 ΣχΟικ, σε συνδυασμό με τó άρθρο 20α ΣχΔΠροσ), σύμφωνα με τήν όποία ό άνήλικος, που βρίσκεται υπό γονική μέριμνα ή έπιτροπεία, μπορεί να υποβληθεί σε δικαστική συμπάρσταση, άν συντρέχουν οι όροι τής, κατά τó τελευταίο έτος τής άνηλικότητας, με έναρξη όμως τών άποτελεσμάτων άπό τήν ένηλικίωση.

33. Πρβλ. και τó Προσχέδιο του Εισηγητή με τις εισαγωγικές παρατηρήσεις του και τις σημειώσεις κάτω άπό τις έπιμέρους διατάξεις, εις «Πεπραγμένα», σ. 129 έπ., καθώς και τις σχετικές συζητήσεις στην 'Επιτροπή, αút., σ. 287 έπ.

θα μπορεί και πάλι ο δικαστής να τον διευρύνει ή να τον περιστέλλει ανάλογα με την περίπτωση. Θα έχει όμως, παραπέρα, ο δικαστής και την ευχέρεια, αντί να αφαιρεί, έστω και μερικά, από τον πάσχοντα τη δικαιοπρακτική του ικανότητα, να όρίζει ότι, για την ισχύ όρισμένων ή και όλων των δικαιοπραξιών του, θα απαιτείται απλώς ή συναίνεση του δικαστικού συμπαραστάτη του (έπικουρική δικαστική συμπαραστάση, επίσης πλήρης ή μερική — άρθρ. 1676 έδ. α' περ. 2). Μπορεί, τέλος, το δικαστήριο να αποφασίζει συνδυασμό στερητικής και επικουρικής δικαστικής συμπαραστάσης (άρθρο 1676 έδ. α' περ. 3, 1679 Σχ). Το έλαστικό αυτό καθεστώς διαφορετικής μεταχείρισης της κάθε άτομικής περίπτωσης, με τάση να μην αφαιρείται καταρχήν πλήρως, από τα πρόσωπα για τα όποια πρόκειται, ή δικαιοπρακτική τους ικανότητα, επιβάλλεται, σύμφωνα και με τις υποδείξεις της σύγχρονης ψυχιατρικής επιστήμης, για να αποφεύγεται ή κοινωνική περιθωριοποίηση αυτών των προσώπων³⁴.

Θέλω να έπισημάνω έδω, ότι οι ρυθμίσεις του νέου θεσμού της δικαστικής συμπαραστάσης εκφράζουν ιδέες σύγχρονων ευρωπαϊκών νομοθετημάτων³⁵, χωρίς εντούτοις να ευθυγραμμίζονται με αυτές. Ίδιαίτερα, ή Έπιτροπή δίστασε να ευθυγραμμισθεί με τις επαναστατικές, θα έλεγα, ρυθμίσεις του γερμανικού νόμου του 1990, παρ' όλο ότι αυτές υπαγορεύθηκαν από τα σύγχρονα πορίσματα της ψυχιατρικής επιστήμης. Αυτό όφείλεται στη σκέψη (που διατυπώθηκε, άλλωστε, και στη Γερμανία, κατά τις συζητήσεις που προηγήθηκαν από την ψήφιση του σχετικού νόμου), πώς δέν είναι καθόλου βέβαιο, ότι τα πορίσματα αυτά δέν θα μεταβληθούν στο μέλλον. Ένα τέτοιο ένδεχόμενο όμως, όσο και αν είναι θεμιτό για μιάν έπιστήμη, άσφαλώς δέν προσφέρεται για να άποτελέσει τη βάση μιās νομοθετικής ρύθμισης με άξιώ-

34. Είναι χαρακτηριστική ή έξής περικοπή από την εισήγηση προς τη γαλλική Έθνική Συνέλευση, με την όποία ό τότε Γάλλος Έπουργός της Δικαιοσύνης συνόδευσε το Σχέδιο του ν. 68-5/3.1.1968 που μεταρρύθμισε ριζικά στη Γαλλία τον θεσμό της έπιτροπείας ένηλίκων: «La psychiatrie moderne recommande au droit civil d'éviter l'idée d'une incapacité générale, enveloppant toute la personne, ce qui a pour effet de la mettre en état de ségrégation par rapport au reste de la société» (Foyer, J. O., Débat Ass. Nat. 10.4.1966)· βλ. σχετ. και Bernd Schulte, Reform of Guardianship Laws in Europe - A Comparative and Interdisciplinary Approach, εις «An Aging World - Edited by John Eckelaar and David Pearl, ISFL 1988», σ. 591 έπ., 592.

35. Βλ., κατά χρονολογική σειρά, τον γαλλ. ν. 68-5/3.1.1968, τον άυστρ. ν. της 2.2.1983 (Bundesgesetz über die Sachwalterschaft für behinderte Personen), που τέθηκε σε ισχύ από την 1.7.1984 και τον γερμ. ν. της 12.9.1990 (Gesetz zur Reform des Rechts der Vormundschaft und Pflegschaft für Volljährige, γνωστός ως Betreuungsgesetz - BtG), που τέθηκε σε ισχύ από την 1.1.1992.

σεις σχετικῆς χρονικῆς διάρκειας καὶ σταθερότητας, ἐνόψει ιδίως τῆς ἑνταξίης της στὸν Ἀστικὸ Κώδικα. Γιὰ χάρη τῆς ἐνημέρωσης πάντως τῶν ἀναγνωστῶν μου, ἐπισημαίνω ὅτι ἡ γερμανικὴ ρύθμιση χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸ ὅτι αὐτὴ καὶ μόνη ἡ θέση τοῦ προσώπου ὑπὸ καθεστῶς «ἐπιμέλειας καὶ συμπαράστασης» (ὅπως θὰ μπορούσε νὰ ἀποδοθεῖ, μὲ σχετικὴ μόνον ἀκρίβεια, στὰ ἑλληνικὰ ὁ γερμανικὸς ὅρος *Betreuung*) δὲν ἀσκει καμιὰ ἐπιρροή στὴ δικαιοπρακτικὴ ικανότητά του. Δὲν τοῦ τὴν ἀφαιρεῖ ποτὲ καὶ κατὰ κανόνα οὔτε τοῦ τὴν περιορίζει καν. Σὲ ἐξαιρετικὲς μόνον περιπτώσεις μπορεῖ, βέβαια, τὸ δικαστήριον νὰ ὀρίζει, ἀνάλογα πάντοτε μὲ τὴν ἀτομικὴ περίπτωσιν, ὅτι ὀρισμένη ἢ ὀρισμένες δικαιοπραξίαι θὰ μπορεῖ ὁ πάσχων νὰ τις ἐπιχειρεῖ ἑγκυρὰ μόνον ἐφόσον ἔχει τὴ συγκατάθεσιν τοῦ «ἐπιμελητῆ καὶ συμπαραστάτη του». Κατὰ κανόνα ὅμως ὁ πάσχων ἔχει τὴν ικανότητα νὰ δικαιοπρακτεῖ καὶ μόνος του, μὲ κίνδυνον, βέβαια, οἱ δηλώσεις τῆς βούλησός του νὰ κριθοῦν ἄκυρες μὲ βάση κανόνες ἀνάλογους μὲ αὐτοὺς τῶν ἄρθρων 131 καὶ 171 τοῦ δικοῦ μας Ἀστικοῦ Κώδικα. Γιὰ τὴν ἀντιμετώπισιν ἀκριβῶς αὐτῶν τῶν καταστάσεων, ὀρίζεται πάντως ὅτι ὁ ἐν λόγω «ἐπιμελητὴς καὶ συμπαραστάτης» εἶναι ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ διορίζεται, ὁ νόμιμος ἀντιπρόσωπος τοῦ πάσχοντος, σὰν ἓνα εἶδος διαρκοῦς καὶ μόνιμου πληρεξουσίου του, μὲ τὴν ἐξουσία νὰ ἐπιχειρεῖ στὸ ὄνομά του, παράλληλα μὲ αὐτόν, ὅποιαδήποτε ἐξώδικη ἢ δικαστικὴ πράξη. Ἔχει, ἔτσι, τὴ δυνατότητα, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑποχρέωσιν, νὰ κατευθύνει ὅλες τὶς πράξεις τοῦ πάσχοντος πρὸς τὸ συμφέρον του, ἀφοῦ λάβει πάντως ὑπόψιν του, στὸ μέτρο ποὺ αὐτὸ εἶναι δυνατό, καὶ τὴ δική του βούλησιν³⁶.

Παρεμπιπτόντως θέλω νὰ τονίσω, ὅτι ἡ ὀνομασία τοῦ νέου θεσμοῦ δὲν ὀφείλεται σὲ ἀπλὴ διάθεσιν νεωτερισμοῦ. Ἔχει βαθύτερα αἷτια ποὺ ἀνάγονται στὴ φιλοσοφία του, ἡ ὁποία συνίσταται στὸ νὰ μὴν ἔχει τὸ καθεστῶς, στὸ ὁποῖο θὰ ὑποβάλλεται ὁ πάσχων (ὁ συμπαραστατούμενος), προσβλητικὸν χαρακτήρα γιὰ τὸ πρόσωπό του, οὔτε καν ἀπὸ τὴν ἄποψιν τῆς ὁρολογίας³⁷.

36. Βλ., γιὰ τὶς λεπτομέρειες τῆς γερμανικῆς ρύθμισης, ἀντὶ ἄλλων, Gernhuber / D. Coester-Waltjen, ὁ.π., § 76, σ. 1230 ἐπ., MünchKomm / Schwab, §§ 1896 ἐπ., καὶ, εἰδικότερα γιὰ τὴν ἰδέαν τῆς «παροχῆς πληρεξουσιότητας μὲ ἰσχύ καὶ γιὰ τὸ χρόνο ὕστερα ἀπὸ ἐνδεχόμενη μείωσιν τῆς δικαιοπρακτικῆς ικανότητος λόγω γεροντικῆς ἡλικίας» (*Altersvorsorge-Vollmacht, Enduring ἢ Durable Power of Attorney*), ποὺ ἀποτελέσεν τὴν βάση τῶν νέων γερμανικῶν ρυθμίσεων, W. Müller-Freienfels, *Die Altersvorsorge-Vollmacht - Studie zur Vollmachtserteilung über Minderungen der Geschäftsfähigkeit hinaus*, εἰς *Festschrift f. Helmut Coing*, II, 1982, σ. 395 ἐπ., Gisela Zenz, *The end of Guardianship for the Elderly?*, εἰς *«An Aging World»* (π.π. σμ. 34), σ. 609 ἐπ.

37. Σημειώνεται, ὅτι ἡ νέα αὐτὴ ὁρολογία δημιουργήσεν, στὴν Ἐπιτροπὴ, προβλήματα καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴ μονολεκτικὴ ὀνομασία τῶν προσώπων ποὺ θὰ ἔχουν ὑποβληθεῖ ἢ ποὺ θὰ πρέπει νὰ

Προβλήματα όμως ορολογίας δημιουργήσε στην Έπιτροπή και η ονομασία των ανώμαλων καταστάσεων που η ύπαρξή τους θα καθιστά αναγκαία την υποβολή ενός προσώπου στο καθεστώς της δικαστικής συμπαράστασης ή που θα συνεπάγεται ένταση περιπτώσει την ακυρότητα των δηλώσεων της βούλησής του ή, ακόμα, θα αίρει την ικανότητά του για καταλογισμό. Συγκεκριμένα, κρίθηκε απαραίτητο να αντικατασταθούν οι όροι «πνευματική άσθένεια», «αποκλεισμός της χρήσης του λογικού» και «διφορούμενες φρένες». Οι όροι αυτοί δεν είναι κατανοητοί από τους ειδικούς και δημιουργούν προβλήματα στην πράξη. Αναζητήθηκε, έτσι, μια περιληπτική, λιτή, αλλά και σταθερή νομική έννοια, η οποία, χωρίς να ταυτίζεται με την αυστηρή —πλήν όμως μεταβλητή— επιστημονική ιατρική ορολογία, να προσαρμόζεται έντοντοις στίς σύγχρονες επιστημονικές απόψεις, ώστε να είναι κατανοητή από τους ειδικούς³⁸. Ως τέτοια νομική έννοια υιοθετήθηκε από την Έπιτροπή, σε συνεννόηση και πάλι με ειδικούς επιστήμονες, η έννοια της «ψυχικής ή διανοητικής διαταραχής», που, αφενός περιλαμβάνει τόσο τις γνήσιες ψυχώσεις όσο και τις λεγόμενες οργανοψυχικές παθήσεις που οφείλονται σε παθολογοανατομικές αλλοιώσεις του εγκεφάλου ή και σε άλλες εγκεφαλικές διαταραχές και, αφετέρου, καλύπτει, με τη χρησιμοποίηση του όρου «διαταραχή», αντί για τον όρο «άσθένεια», και τις καταστάσεις «διφορούμενων φρενών» του ισχύοντος δικαίου. Και όταν μὲν πρόκειται να υποβληθεῖ ἕνα πρόσωπο σε καθεστώς δικαστικής συμπαράστασης, θα πρέπει, η κατάσταση αυτή να έχει ως συνέπεια την, ολική ή μερική, ανικανότητά του να φροντίζει για το πρόσωπο ή την περιουσία του. Όταν όμως πρόκειται να κριθεῖ, ἂν συντρέχει περίπτωση που δεν επιτρέπει την έγκυρη δήλωση της βούλησής (ΑΚ 131, 171) ή που αίρει την ικανότητα καταλογισμού (ΑΚ 331, 915), ή ίδια αυτή κατάσταση θα πρέπει να έχει ως αποτέ-

υποβάλλονται στο καθεστώς της δικαστικής συμπαράστασης, ώστε να αποφεύγονται εκτενείς περιφράσεις. Τελικά η Έπιτροπή, αντλώντας από το πλούσιο λεξιλόγιο της ελληνικής γλώσσας, προέκρινε, σε συνεννόηση και με διακεκριμένο γλωσσολόγο, τις μονολεκτικές ονομασίες «συμπαραστατούμενος», γι' αυτόν που θα έχει υποβληθεῖ, και «συμπαραστατέος», γι' αυτόν που θα πρέπει να υποβληθεῖ στο καθεστώς της δικαστικής συμπαράστασης (ἀπὸ τὸ ρῆμα «συμπαραστατῶ(-έω)» που, ως ενεργητικό μεταβατικό, γίνεται φυσιολογικά, κατὰ τοὺς κανόνες τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας, καὶ παθητικῆς φωνῆς, ἐδῶ «συμπαραστατοῦμαι» καί, σὴ μετοχή, «συμπαραστατούμενος»· ἐνῶ εἶναι ἀπόλυτα ἀνεκτό, κατὰ τοὺς γλωσσολόγους, καὶ τὸ «συμπαραστατέος», γι' αὐτὸν που πρέπει νὰ υποβληθεῖ σὲ καθεστὼς συμπαράστασης· βλ. σχετ. Liddell-Scott-Jones, Greek-English Lexikon, λ. «συμπαραστατῶ (-έω) καί, Δημητράκο, Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης, ἐπίσης λ. «συμπαραστατῶ (-έω)»).

38. Βλ. σχετ. Κουμάντο, ΈρμΑΚ 1443 ἀριθμ. 2, Ν. Παπαντωνίου, ΈρμΑΚ 1719-1720 ἀριθμ. 47 ἐπ., 50 ἐπ., Τὸν Ἰδιο, ΓενΑρχ., 1983, § 25α, σ. 110/11, Δ. Παπαστερίου, Προϋποθέσεις τῆς εἰδικῆς δικαιοπρακτικῆς ἀνικανότητος, 1981, σ. 55 ἐπ., 65, 69 ἐπ.

λεσμα τὸν ἀποφασιστικὸ περιορισμὸ τῆς λειτουργίας τῆς βούλησης (ἢ, ἀνάλογα μὲ τὴν περίπτωσιν, καὶ τῆς κρίσης) τοῦ προσώπου.

2. Ἀξιοσημείωτες εἶναι, παραπέρα, καὶ οἱ καινοτομίες ποὺ εἰσάγονται μὲ τὸ Σχέδιο ὅσον ἀφορᾷ τὸν κύκλο τῶν προσώπων ποὺ θὰ νομιμοποιοῦνται ἐνεργητικῶς νὰ κινοῦν τὴ σχετικὴ διαδικασίαν. Ἀποτελοῦν καὶ αὐτὲς ἔκφραση τῆς ἴδιας πάντοτε φιλοσοφίας ποὺ διατρέχει ὁλόκληρο τὸ νέο θεσμὸ. Συγκεκριμένα: α) ἀναγνωρίζεται, πρῶτα, στὸν ἴδιο τὸν πάσχοντα, γιὰ χάριν τῆς προστασίας τῆς προσωπικότητάς καὶ τῆς θέλησής του, τὸ δικαίωμα νὰ ζητεῖ αὐτὸς ἀπὸ τὸ δικαστήριον τὴν ὑποβολή του σὲ καθεστὼς δικαστικῆς συμπαράστασης (ἄρθρ. 1667 § 1 ἐδ. α' Σχ)³⁹. Πρόσθετη μάλιστα καινοτομία ἀποτελεῖ, ἐξάλλου, ἐδῶ τὸ ὅτι, στὶς περιπτώσεις ἀποκλειστικὰ σωματικῆς ἀναπηρίας, τὴ σχετικὴ αἴτηση στὸ δικαστήριον θὰ νομιμοποιεῖται νὰ τὴν ὑποβάλλει μόνον ὁ ἴδιος ὁ πάσχων, προσδιορίζοντας μάλιστα, κατὰ τρόπο δεσμευτικὸ γιὰ τὸ δικαστήριον, καὶ τὸ εἶδος καὶ τὴν ἔκταση τῶν περιορισμῶν στοὺς ὁποίους ἐπιθυμεῖ νὰ ὑποβληθεῖ (ἄρθρ. 1667 ὁ 2, 1676 ἐδ. γ' Σχ)⁴⁰. β) περιορίζεται, κατὰ δεύτερον λόγον, οὐσιωδῶς ὁ κύκλος τῶν ἄλλων προσώπων, ποὺ θὰ νομιμοποιοῦνται νὰ κινήσουν τὴ σχετικὴ διαδικασίαν, σὲ μόνον τὸ σύζυγον, τοὺς γονεῖς καὶ τὰ παιδιά τοῦ πάσχοντος ἢ στὸν εἰσαγγελέα (ἄρθρο 1667 § 1 Σχ)⁴¹. Πέρα ἀπὸ αὐτὰ τὰ πρόσωπα, ἀποκλείεται σὲ ὅποιονδήποτε ἄλλον καὶ αὐτὴ ἀκόμα ἡ δυνατότητα νὰ παρεμβάλει στὴ δίκην ἢ νὰ τριτανᾷ τὴ σχετικὴ ἀπόφαση· γ) καθιερώνεται, τέλος, ἡ παράλληλη δυνατότητα αὐτεπάγγελτης δράσης τοῦ δικαστηρίου, μὲ ἐξαίρεση, βέβαια, τὶς περιπτώσεις τῆς σωματικῆς ἀναπηρίας (ἄρθρο 1667 §§ 1 καὶ 2 Σχ)⁴². Οἱ ρυθμίσεις αὐτὲς σκοπεύουν

39. Βλ. καὶ ἄρθρο 1666 § 1 ἐδ. β' Πρσχ, εἰς «Πεπραγμένα», σ. 130-1, καθὼς καὶ σ. 288-9. πρβλ. γερμΑΚ § 1896 I 1, αὐστρΑΚ § 273 I, γαλλΑΚ 493 § 1.

40. Βλ. καὶ ἄρθρο 1666 § 1 ἐδ. γ' Πρσχ (π.π. σημ. 39), ὅπου ὅμως, ἀντὶ γιὰ πρόσωπο ποὺ «πάσχει ἀποκλειστικὰ ἀπὸ σωματικὴ ἀναπηρία», γινόταν λόγος γενικὰ γιὰ τὴν περίπτωσιν τῆς σωματικῆς ἀναπηρίας, μὲ ἐξαίρεση ὅμως τὴν περίπτωσιν, ὅπου ὁ σωματικῶς ἀνάπηρος «δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ ἐκφράσῃ τὴ βούλησίν του»· οἱ δύο διατυπώσεις δὲ διαφέρουν στὴν οὐσίαν τους, σαφέστερη εἶναι ὅμως ἡ διατύπωση τοῦ Σχεδίου· πρβλ. γερμΑΚ § 1896 I 3.

41. Στὸ ἄρθρο 1666 § 1 Πρσχ τὸ ζήτημα, ἂν θὰ μπορούσαν καὶ ἄλλα πρόσωπα (συγκεκριμένα ὁ σύζυγος καὶ οἱ συγγενεῖς ἐξ αἵματος ἕως τὸν δεύτερον βαθμὸν) νὰ ζητήσουν τὴ θέση τοῦ πάσχοντος ὑπὸ δικαστικὴν συμπαράστασιν ἐτίθετο ὑπὸ τὴν κρίσιν τῆς Ἐπιτροπῆς ποὺ τελικὰ ἔκλινε ὑπὲρ τῆς θετικῆς ἀντιμετώπισης, περιορίζοντας ὅμως τὰ νομιμοποιούμενα πρόσωπα σὲ μόνον τὸ σύζυγον, τὰ τέκνα καὶ τοὺς γονεῖς καὶ προσθέτοντας τὸν εἰσαγγελέα· πρβλ. γαλλΑΚ 493 ὁ 1 («... à la requête de la personne qu'il y a lieu de protéger, de son conjoint, à moins que la communauté de vie n'ait cessé entre eux, de ses ascendants, de ses descendants, de ses frères et soeurs, du curateur, ainsi que du ministère public; elle peut être aussi ouverte d'office par le juge»).

42. Βλ. καὶ ἄρθρο 1666 § 1 ἐδ. β' καὶ γ' Πρσχ· πρβλ. γαλλΑΚ 493 § 1, γερμΑΚ § 1896 I 1 (μόνον μὲ αἴτηση τοῦ πάσχοντος καὶ αὐτεπαγγέλτως), αὐστρΑΚ § 273 I (ὁμοίως). Σημειώνεται ὅτι

νά προσδώσουν στη διαδικασία ένα χαρακτήρα οικειότητας και έμπιστευτικότητας και νά αποτρέψουν τη μετατροπή, στην ουσία, του πάσχοντος σε άπλο αντικείμενο μιᾶς διαδικασίας, κατὰ τὴν ὁποία ἄλλοι θὰ διαβουλεύονται γι' αὐτὸν ἐρήμην του καὶ ἡ ὁποία συνήθως θὰ ἐξελίσσεται οὐσιαστικᾶ (ὅπως συμβαίνει καὶ στὸ ἰσχύον δίκαιο) σὲ μιὰν ἀντιδικία, «ὕπὲρ τὴν κεφαλὴν» του, μεταξὺ αἰτοῦντος καὶ τρίτων⁴³.

3. Στὸ πλαίσιο πάντοτε τῆς ιδέας τοῦ σεβασμοῦ τῆς προσωπικότητας τοῦ πάσχοντος καὶ τῆς ἀξίας του ὡς ἀνθρώπου, εἰσάγεται παραπέρα, μεταξὺ ἄλλων, καὶ ἡ καινοτομία, ὅτι ὅλα τὰ ὄργανα τῆς δικαστικῆς συμπαράστασης καί, πὺλ συγκεκριμένα, τὸ δικαστήριον, θὰ ἔχουν τὴν ὑποχρέωση νὰ ἐπιδιώκουν, πρὶν ἀπὸ κάθε ἐνέργεια ἢ ἀπόφασή τους, τὴν προσωπικὴ ἐπικοινωνία μὲ τὸν πάσχοντα, ὅσο τὸ ἐπιτρέπει ἡ κατάστασή του, καὶ νὰ συνεκτιμοῦν τὴ γνώμη του (ἄρθρο 1684 ἐδ. β' Σχ). Πρόκειται γιὰ κάτι τὸ νέο, πού, εἰδικὰ σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴ διαδικασία τῆς ἀπαγγελίας τῆς δικαστικῆς συμπαράστασης ἀπὸ τὸ δικαστήριον, ἀντικαθιστᾷ τὴν ἀπλὴ «αὐτοπρόσωπη ἐμφάνιση» τοῦ πάσχοντος σ' αὐτὸ γιὰ τὴ διενέργεια αὐτοψίας, κάτι πού προσβάλλει βάνουσα τὴν προσωπικότητά του, χωρὶς νὰ προσφέρει, ὅπως λέχθηκε εὔστοχα, τίποτε τὸ οὐσιαστικόν, γι' αὐτὸ καὶ ἔχει ἐκφυλιστεῖ στὴν πράξη.

4. Σημειώνεται, παραπέρα, ὅτι μὲ εἰδικὴ διάταξη (ἄρθρο 1687 Σχ) καθιερώνε-

ἡ δυνατότητα αὐτεπάγγελτης ἐπέμβασης τοῦ δικαστηρίου καθιστᾷ στὴν οὐσία μὴ ἀπαραίτητη τὴν προσθήκη καὶ ἄλλων προσώπων ὡς νομιμοποιούμενων νὰ κινοῦν τὴ σχετικὴ διαδικασία, ἀφοῦ τὰ ὁποιαδήποτε αὐτὰ πρόσωπα θὰ μποροῦν ὁποσδήποτε νὰ προκαλοῦν ἄτυπα τὴν αὐτεπάγγελτὴ ἐπέμβαση τοῦ δικαστηρίου (πρβλ. σχετ. γαλλΑΚ 493 § 2: «Les autres parents, les alliés, les amis peuvent seulement donner au juge avis de la cause qui justifierait l'ouverture de la tutelle. Il en est de même du médecin traitant et du directeur de l'établissement»).

43. Πρβλ., γιὰ τὸ γερμδ, Gernhuber / D. Coester-Waltjen, ὁ.π., § 76 III 1 σ. 1238. — Ἔτσι, ἀκόμα καὶ ὅταν τὰ τρίτα αὐτὰ πρόσωπα θὰ κινοῦν μὲ δική τους πρωτοβουλία τὴ σχετικὴ διαδικασία, θὰ εἶναι συνεπέστερο πρὸς τὴ φιλοσοφία τῶν νέων ρυθμίσεων, νὰ θεωρεῖται ἐρμηνευτικὰ, ὅτι ἡ σχετικὴ αἴτηση δὲ στρέφεται κατὰ τοῦ πάσχοντος ὡς παθητικοῦ ὑποκειμένου τῆς δίκης (ἀντιδίκου), ἀφοῦ μιὰ τέτοια ἀντιδικία θὰ κατέληγε οὐσιαστικὰ, ὅπως συμβαίνει συχνὰ καὶ σήμερα, σὲ οὐσιαστικὴ ἔριδα, κάτι πού θὰ ἀλλοίωνε οὐσιωδῶς τὴ φιλοσοφία τῆς ὅλης ρύθμισης πού, ἐνόψει τοῦ ὅτι ἡ ὑποβολὴ ἐνὸς προσώπου σὲ δικαστικὴ συμπαράσταση ἔχει τὸ χαρακτήρα βαρεῖᾶς ἐπέμβασης στὴν προσωπικότητά του, ἀποβλέπει στὴν ἀπόλυτη προστασία αὐτῆς τῆς προσωπικότητας ὑπὸ τὸ πρίσμα καὶ τῆς συνταγματικῆς ἀρχῆς τῆς προστασίας τῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ πάσχων θὰ καλεῖται, βέβαια, ὑποχρεωτικὰ στὴ δίκη καὶ θὰ καθίσταται ἐνεργὸς παράγων τῆς, ἐνῶ ὁ συγγενὴς ἢ ὁ εἰσαγγελέας, πού θὰ ἔχουν ὑποβάλει τὴν αἴτηση, ἀπλῶς θὰ τὸν συμπαραστέκουν, χωρὶς νὰ ἀντιδικοῦν μὲ αὐτόν. Σημειώνεται, ἐξάλλου, ὅτι προβλέπεται στὸ Σχέδιο, νὰ θεωρεῖται ὁ πάσχων, στὶς δίκες γιὰ τὴν δικαστικὴν συμπαράσταση, πλήρως ἱκανὸς νὰ παρίσταται στὸ δικαστήριον κλπ., μὲ τὸ δικό του ὄνομα, ἐφόσον θὰ ἔχει συμπληρώσει τὸ 16ο ἔτος τῆς ἡλικίας του (ἄρθρα 802 § 1 καὶ 63 § 1 ΚΠολΔ, ὅπως τροποποιοῦνται μὲ τὸ Σχέδιο).

ται, γενικά για όσα πρόσωπα πάσχουν από παθήσεις που δικαιολογούν την υποβολή τους σε δικαστική συμπαράσταση, αδιάφορο αν έχουν και πράγματι υποβληθεί στο καθεστώς αυτό, ή αρχή ότι η ακούσια νοσηλεία τους σε μονάδα ψυχικής υγείας, όταν το επιβάλλει η κατάστασή τους, θα γίνεται μόνο με άδεια του δικαστηρίου (συγκεκριμένα του «έπιτροπικού» δικαστή που θα δικάζει με τη διαδικασία της έκουσιας δικαιοδοσίας⁴⁴) και κατά τις διατάξεις ειδικών νόμων⁴⁵.

5. 'Αξιίζει, τέλος, να σημειωθεί, ότι με το Σχέδιο καταργείται ο θεσμός της νόμιμης απαγόρευσης, που όρθα επικρίθηκε από άποψη σκοπιμότητας, ενώ θεωρήθηκε επιπλέον και αντισυνταγματικός. Στη θέση αυτού του θεσμού όρίζεται απλώς, ότι θα μπορούν να υποβάλλονται, με δικαστική απόφαση, σε επίκουρη δικαστική συμπαράσταση και τα πρόσωπα που εκτίουν ποινή στερητική της ελευθερίας τους τουλάχιστο δύο ετών, αλλά μόνο αν το ζητήσουν τα ίδια και μόνο για τις πράξεις που αυτά θα έχουν προσδιορίσει στην αίτησή τους (άρθρο 1688 Σχ).

Δ'. Η ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΞΕΝΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ

1. 'Η μεταρρύθμιση του θεσμού της έπιτροπείας στην ευρεία του σημασία συμπληρώνεται με την αντικατάσταση του ισχύοντος θεσμού της έπιτροπείας απόντος (ΑΚ 1701-1704) από τον ευρύτερο θεσμό της «δικαστικής επιμέλειας ξένων υποθέσεων», που καλύπτει και άλλες περιπτώσεις φροντίδας ξένων υποθέσεων εκτός από την περίπτωση της φροντίδας της περιουσίας απόντος. Ειδικότερα, με τα άρθρα 1689 και 1690 Σχ, επαναλαμβάνονται οι ισχύουσες διατάξεις των άρθρων 1701 και 1702 ΑΚ που αφορούν την έπιτροπεία απόντων, με αλλαγή όμως της ορολογίας. Με το άρθρο 1691 Σχ, εξάλλου, προβλέπεται η δυνατότητα διορισμού «δικαστικού επιμελητή» και για τις περιπτώσεις όπου δεν είναι γνωστό ή είναι αβέβαιο ποιος είναι ο κύριος μιās υπόθεσης και αυτή έχει ανάγκη από φροντίδα, περιπτώσεις στις οποίες κρίθηκε από την Έπιτροπή ότι μπορεί να υπαχθεί έρμηνευτικώς και η περίπτωση του κυοφορουμένου, γι' αυτό και διαγράφηκε τελικά η σχετική διάταξη του άρθρου 1691 του Σχεδίου, υπό την αρχική μορφή του⁴⁶. Περίπτωση αβέβαιου δικαιούχου άποτελει, τέλος, και η περίπτωση του καταπιστευματοδόχου που δεν έχει ακόμα συλληφθεί ή που ο προσδιορισμός του προσώπου του έχει έξαρτηθεί, στη διαθήκη, από μελλοντικό γεγονός, για την οποία περίπτωση το άρθρο 1692 Σχ όρίζει ότι θα μπορεί επίσης να διορίζεται δικαστικός επιμελητής, σύμφωνα με το άρθρο 1691 Σχ.

44. Βλ. νέο άρθρο 121 ΕισΝΑΚ (άρθρο 31 ΕνΣχ).

45. Βλ. σχετ. του ν. 2071/1992, «Έκσυγχρονισμός και όργάνωση συστήματος υγείας».

46. Βλ. «Πεπραγμένα», σ. 27.

2. Με τὸ ἄρθρο 1693 Σχ ὁρίζεται, ὅτι σὲ ὅλες τὶς περιπτώσεις δικαστικῆς ἐπιμέλειας ξένων ὑποθέσεων θὰ ἔχουν ἀνάλογη ἐφαρμογὴ οἱ διατάξεις γιὰ τὴν ἐπιτροπεία ἀνηλίκων, ἐφόσον δὲν ὁρίζεται μὲ εἰδικὴ διάταξη διαφορετικὰ. Τέτοια εἰδικὴ διάταξη ἀποτελεῖ τὸ β' ἐδάφιο τῆς ἴδιας παραπάνω διατάξεως, ποὺ ὁρίζει ὅτι τὸ ἔργο τῆς ἐποπτείας τοῦ δικαστικοῦ ἐπιμελητῆ θὰ ἀσκεῖ ἐδῶ ὁ εἰρηνοδίκης.

3. Με τὸ ἄρθρο 1694 Σχ, τέλος, ὁρίζεται ὅτι ἡ δικαστικὴ ἐπιμέλεια αἴρεται μὲ δικαστικὴ ἀπόφαση, μόλις ἐκλείψουν οἱ λόγοι ποὺ τὴν ἐπέβαλαν, ἐνῶ, ἂν πρόκειται γιὰ δικαστικὴ ἐπιμέλεια γιὰ μιὰ μόνον ὑπόθεση καὶ αὕτῃ περατωθεῖ ἢ ἂν πρόκειται γιὰ δικαστικὴ ἐπιμέλεια τῆς περιουσίας ἀπόντος καὶ αὐτὸς κηρυχθεῖ ἄφαντος, τὸ ἴδιο ἄρθρο προβλέπει, ὅτι ἡ ἐν λόγω δικαστικὴ ἐπιμέλεια θὰ αἴρεται αὐτοδικαίως.

Ε'. Η ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΘΕΣΜΩΝ

1. Τὸ Σχέδιο συμπληρώνεται μὲ μιὰ σειρὰ ἀπὸ οὐσιαστικὲς καὶ δικονομικὲς διατάξεις, μὲ τὶς ὁποῖες τροποποιοῦνται διατάξεις τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικα (τοῦ κεφαλαίου περὶ τοῦ ἰδ.δ.δ., ἀλλὰ καὶ ἄλλων κεφαλαίων), καθὼς καὶ τοῦ Κώδικα Πολιτικῆς Δικονομίας, μὲ σκοπὸ τὴν προσαρμογὴ τους στοὺς νέους θεσμοὺς καὶ στὴ νέα ὁρολογία. Δὲ θὰ ἀσχοληθῶ μὲ αὐτὲς τὶς τροποποιήσεις, παρὰ τὴ σημασία ποὺ ἔχουν, γιὰ νὰ μὴ δώσω ὑπερβολικὰ μεγάλη ἔκταση σ' αὕτῃ τὴν παρουσίαση. Θέλω ὅμως νὰ ἀναφερθῶ ἰδιαίτερα στὶς θεμελιώδεις διατάξεις τοῦ Σχεδίου, ποὺ ἀφοροῦν: α) τὴν ἱδρυση, στὰ δικαστήρια τῆς οὐσίας, εἰδικοῦ τμήματος μὲ ἀποκλειστικὴ ἀρμοδιότητα τὴν ἐκδίκαση τῶν ὑποθέσεων οἰκογενειακοῦ δικαίου καὶ β) τὴ σύσταση τῶν Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν ποὺ προβλέπεται ὅτι θὰ λειτουργοῦν σὲ κάθε Πρωτοδικεῖο.

2. Ἡ ἱδρυση στὰ δικαστήρια τῆς οὐσίας εἰδικοῦ Τμήματος Οἰκογενειακοῦ Δικαίου (ἄρθρο 33 Σχ = 48 Ἐν Σχ) ἀποτελεῖ σημαντικὴτατη καινοτομία. Στὸ πλαίσιο αὐτοῦ τοῦ Τμήματος θὰ δρᾷ, εἰδικότερα, στὸν πρῶτο βαθμὸ δικαιοδοσίας, ὁ δικαστὴς τοῦ μονομελοῦς Πρωτοδικείου ποὺ θὰ εἶναι ἀρμόδιος γιὰ τὶς ὑποθέσεις τῆς γονικῆς μέριμνας, τῆς ἐπιτροπείας, τῆς ἀναδοχῆς ἀνηλίκου καὶ τῆς δικαστικῆς συμπαράστασης (αὐτὸς ποὺ συνηθίζουμε νὰ ὀνομάζουμε «ἐπιτροπικὸ δικαστὴρ», χωρὶς ὅμως ὁ ὅρος αὐτὸς νὰ εἶναι πλέον, ὑπὸ τὸ πρίσμα τῶν ρυθμίσεων τοῦ Σχεδίου, ἀπόλυτα ἀκριβής, γι' αὐτὸ καὶ δὲν χρησιμοποιεῖται ἐπίσημα στὸ κείμενο). Τὸ ζήτημα τῆς ἱδρύσεως αὐτοτελοῦς Οἰκογενειακοῦ Δικαστηρίου, ἔξω ἀπὸ τὰ τακτικὰ πολιτικὰ δικαστήρια, στελεχωμένου ἀπὸ εἰδικὸ σῶμα δικαστῶν, συζητήθηκε βέβαια στὴν Ἐπιτροπὴ. Θεωρήθηκε ὅμως ἀμφίβολο, ἂν ἔνα τέτοιο δικαστήριον θὰ ἦταν σύμφωνο μὲ τὸ Σύνταγμα. Κρίθηκε, ἐπομένως, ὅτι ἡ σύσταση τοῦ εἰδικοῦ Τμήματος Οἰκογενειακοῦ Δικαίου στὰ πολιτικὰ

δικαστήρια τῆς οὐσίας καὶ ἡ λειτουργία του ὑπὸ τοὺς ὅρους ποὺ προβλέπονται στὸ Σχέδιο ἀποτελοῦν τὴ μόνη ἐφικτή, ἀπὸ συνταγματικὴ ἀποψη, ἀλλὰ καὶ τὴν πλέον σκόπιμη, ἀπὸ πρακτικὴ ἀποψη, λύση⁴⁷.

Στὸ Τμῆμα αὐτὸ θὰ τοποθετοῦνται, μὲ ὀρισμένη θητεία ἀνανεώσιμη (ἂν τὸ ἐπιθυμοῦν οἱ ἴδιοι), τακτικοὶ δικαστὲς μὲ ἐξειδίκευση στὰ θέματα τοῦ οἰκογενειακοῦ δικαίου ἐν γένει καὶ τῆς προστασίας, εἰδικότερα, τῶν ἀνηλίκων⁴⁸. Μὲ εἰδικὴ διάταξη ὅμως προβλέπεται ὅτι, ὡσὸτου ὑπάρξουν ἐξειδικευμένοι δικαστὲς σὲ ἐπαρκὴ ἀριθμὸ, θὰ εἶναι δυνατὴ ἡ χρησιμοποίησις καὶ δικαστῶν μὲ ἀπλὴ μόνον ἐμπειρία στὰ σχετικὰ θέματα (ἄρθρο 33 § 2 ἐδ. β' Σχ = 48 § 2 ἐδ. β' ΕὐΣχ). Προβλέπεται, τέλος, εἰδικὰ ὅσον ἀφορᾷ τὰ Πρωτοδικεῖα, ὅτι οἱ δικαστὲς αὐτοῦ τοῦ Τμήματος θὰ πρέπει νὰ ἔχουν προϋπηρεσία στὸ βαθμὸ τοῦ πρωτοδίκου τουλάχιστον πέντε ἐτῶν⁴⁹.

3. Στὸ εἰδικὸ αὐτὸ Τμῆμα Οἰκογενειακοῦ Δικαίου, οἱ ὑποθέσεις τῆς ἐπιτροπείας, τῆς ἀναδοχῆς ἀνηλίκου καὶ τῆς δικαστικῆς συμπαράστασης θὰ δικάζονται μὲ τὴ διαδικασίαν τῆς ἐκούσιας δικαιοδοσίας⁵⁰. Θὰ ὑποβάλλονται, ἐξάλλου, ὅλες, ὅπως λέχθηκε, —ἀκόμα καὶ οἱ ὑποθέσεις δικαστικῆς συμπαράστασης— στὴν ἀρμοδιότητα τοῦ μονομελοῦς πρωτοδικείου, ὥστε νὰ εἶναι πιὸ εὐέλικτη καὶ ταχύτερη ἡ ἐκδίκασίς

47. Ἡ ἀμφιβολία σχετικὰ μὲ τὴ συνταγματικότητα τῆς ἱδρύσεως Οἰκογενειακοῦ Δικαστηρίου ἀνεξάρτητου ἀπὸ τὰ τακτικὰ πολιτικὰ δικαστήρια στηρίχθηκε κυρίως στὸ ἄρθρο 94 § 3 Συντ, σύμφωνα μὲ τὸ ὅποιο «στὰ πολιτικὰ δικαστήρια ὑπάγονται ὅλες οἱ ἰδιωτικὲς διαφορές, καθὼς καὶ οἱ ὑποθέσεις ἐκούσιας δικαιοδοσίας ποὺ τοὺς ἀνατίθενται μὲ νόμο». Ὑποθέσεις, ἐπομένως, οἰκογενειακοῦ δικαίου ποὺ ἔχουν τὸ χαρακτηριστὴρ ἰδιωτικῆς διαφορᾶς θὰ ἦταν ἀδύνατο νὰ ὑπαχθοῦν σὲ ἓνα τέτοιο δικαστήριο. Ἄν θέλαμε, ἐπομένως, νὰ ὑπάρχει ἐνιαῖο δικαστήριο γιὰ ὅλες τὶς ὑποθέσεις οἰκογενειακοῦ δικαίου τῆς ἀμφισβητούμενης καὶ τῆς ἐκούσιας δικαιοδοσίας —ὅπως ὑπῆρξε καὶ εἶναι τὸ σχετικὸ αἵτημα ὅσων ἐνδιαφέρονται γι' αὐτὸν τὸν θεσμό—, αὐτὸ δὲ θὰ μπορούσε νὰ λειτουργήσει, ὑπὸ τὸ ἰσχύον Σύνταγμα, παρὰ μόνον στὸ πλαίσιο τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων. Ἐτσι, ἡ σχετικὴ ἰδέα ἐγκαταλείφθηκε καὶ προκρίθηκε ἡ λύσις ποὺ προτείνεται ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴ. — Βλ., σχετικὰ μὲ τὸ θέμα αὐτό, τὶς ἀπόψεις ποὺ διατυπώθηκαν ἀπὸ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ἀπὸ διακεκριμένους δικαστὲς, στὰ «Πεπραγμένα», σ. 73, 76, 80-1, 144, 152, 155-7, 159, 161-2, 169-170, 178-81, 188-202.

48. Ἡ ἐξειδίκευσή αὐτὴ διευκολύνεται ἤδη μὲ τὴν ἱδρύση καὶ λειτουργίαν τῆς Σχολῆς Δικαστῶν (ν. 2236, ἄρθρ. 1 § 1 β' καὶ ἄρθρ. 3 § 5, ὅπου γίνεται λόγος γιὰ «ἐπιμόρφωση»).

49. Σχετικὰ μὲ τὶς δύο αὐτὲς προϋποθέσεις, τῆς ἐξειδίκευσης καὶ τῆς προηγούμενης πενταετοῦς θητείας στὸ βαθμὸ τοῦ πρωτοδίκου, ἐνδέχεται νὰ προκύβουν ζητήματα σὲ ὀρισμένα πρωτοδικεῖα. Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὴν προϋπόθεσιν τῆς ἐξειδίκευσης ὑπῆρχε ἤδη στὸ ἀρχικὸ Σχέδιο ἡ εἰδικὴ πρόβλεψη ποὺ ἀναγράφεται στὸ κείμενο. Τὸ ζήτημα ὅμως τῆς ἐνδεχόμενης ἐμπλοκῆς λόγω ἑλλείψεως, σὲ ὀρισμένα πρωτοδικεῖα, δικαστῶν μὲ προϋπηρεσίαν τουλάχιστον πέντε ἐτῶν στὸ βαθμὸ τοῦ πρωτοδίκου δὲν ἀντιμετωπιζόταν. Ἦδη ὅμως, στὸ ἐνοποιημένο Σχέδιο, ἀντιμετωπίζεται καὶ τὸ ζήτημα αὐτὸ (ἄρθρο 48 § 2 ἐδ. γ').

50. Βλ. ἄρθρο 121 ΕἰςΝΑΚ, ὅπως τροποιοῦται μὲ τὸ ἄρθρο 20 Σχ (= 31 ΕὐΣχ).

τους⁵¹. Στὸ ἐνοποιημένο Σχέδιο προστέθηκαν, ὅπως λέχθηκε, στὶς παραπάνω ὑποθέσεις καὶ οἱ ὑποθέσεις δικαστικῆς ἐπέμβασης λόγω κακῆς ἄσκησης τῆς γονικῆς μέριμνας (ΑΚ 1532), ποὺ κατὰ τὸ ἀρχικὸ Σχέδιο παρέμεναν στὴν εἰδικὴ διαδικασία τοῦ ἄρθρου 681 Γ' ΚΠολΔ⁵².

4. Γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ, ἐξάλλου, τοῦ θεσμοῦ τῆς δικαστικῆς συμπαράστασης, τὸ Σχέδιο Νόμου προβλέπει καὶ τὴν πλήρη ἀναμόρφωση τῶν ἄρθρων 801 ἕως 805 ΚΠολΔ μὲ σκοπὸ τὴν προσαρμογὴ τους στὴ νέα φιλοσοφία τοῦ θεσμοῦ καὶ στὶς καινοτόμες ρυθμίσεις του, γιὰ τίς ὁποῖες ἔγινε λόγος⁵³.

ΣΤ'. Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ

Ἰδιαίτερη σημασία ἔχει, τέλος, γιὰ τὴ λειτουργία τῶν νέων θεσμῶν καὶ προπαντὸς τοῦ Τμήματος Οἰκογενειακοῦ Δικαίου τῶν δικαστηρίων, ἡ ἔδρυση τῆς Κοινωνικῆς Ὑπηρεσίας ποὺ προβλέπεται νὰ λειτουργεῖ σὲ κάθε Πρωτοδικεῖο⁵⁴. Ἔργο αὐτῆς τῆς ὑπηρεσίας θὰ εἶναι νὰ ἀσκεῖ, μέσω τῶν ἐξειδικευμένων ὀργάνων της, τίς γνωμοδοτικὲς καὶ ἀποφασιστικὲς ἀρμοδιότητες, ποὺ τὸ Σχέδιο Νόμου ἀναθέτει σ' αὐτήν, εἴτε μὲ τὴν ιδιότητα τοῦ ὀργάνου ὑποβοήθησης τοῦ ἐλέγχου τῆς δράσης τοῦ ἐπιτρόπου καὶ τοῦ ἐποπτικοῦ συμβουλίου εἴτε μὲ τὴν ιδιότητα τοῦ παραγόντος ἐπικουρίας τοῦ δικαστικοῦ ἔργου. Εἰδικότερα, σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴ σχέση τους μὲ τὸ δικαστήριον, τὰ ὅργανα αὐτῶν τῶν ὑπηρεσιῶν θὰ παρακολουθοῦν τίς ὑποθέσεις τῆς ἀρμοδιότητάς τους, θὰ διεξάγουν τὴν κοινωνικὴ ἔρευνα ποὺ τοὺς ἀναθέτει ὁ νόμος, θὰ ἀναφέρονται σχετικὰ στὸ δικαστήριον, θὰ προετοιμάζουν τὸ συμβιβαστικὸ ἔργο του καὶ θὰ προκαλοῦν, ὅταν χρειάζεται καὶ στὶς περιπτώσεις ποὺ θὰ τὸ προβλέπει ὁ νόμος, τὴν αὐτεπάγγελτὴ ἐπέμβασή του.

51. Βλ. ἄρθρο 740 ΚΠολΔ (ὅπως τροπ. μὲ τὸ ἄρθρο 26 Σχ = 31 ΕνΣχ) σὲ συνδ. μὲ τὸ ἄρθρο 739 ΚΠολΔ καὶ ΕἰσΝΑΚ 121 (ὅπως τὸ τελευταῖο αὐτὸ τροπ. μὲ τὸ ἄρθρο 20 Σχ = 31 ΕνΣχ).

52. Σημειώνεται, ὅτι εἶχε ὥστόσο κριθεῖ σκόπιμο νὰ προστεθοῦν, ὡς ἐφαρμοστέες στὴν εἰδικὴ αὐτὴ διαδικασία τοῦ ἄρθρου 681 Γ' τοῦ Κώδικα Πολιτικῆς Δικονομίας, ποὺ ἀφορᾷ τὴν ἄσκηση τῆς γονικῆς μέριμνας, καὶ οἱ διατάξεις τῶν ἄρθρων 747 § 4, 748 § 5 καὶ 781 ΚΠολΔ, ὥστε, ἀφενὸς νὰ ἐναρμονιστεῖ αὐτὴ ἡ διαδικασία, εἰδικὰ γιὰ τίς περιπτώσεις κακῆς ἄσκησης τῆς γονικῆς μέριμνας, μὲ τὴ δυνατότητα αὐτεπάγγελτης δράσης, ποὺ παρέχει τὸ νέο ἄρθρο 1532 ΑΚ στὸ δικαστὴ καί, ἀφετέρου, νὰ ἐμπλουτισθεῖ ἡ ἴδια αὐτὴ διαδικασία μὲ τὴν παροχὴ τῆς δυνατότητας στὸ δικαστήριον, ποὺ δικάζει τὴ σχετικὴ αἵτηση, νὰ ἐκδίδει προσωρινὰ διαταγὰς γιὰ τὴ ρύθμιση καταστάσεων καὶ πέρα ἀπὸ τὴ δυνατότητα ποὺ τοῦ παρέχει τὸ ἄρθρο 735 (βλ. ἄρθρο 681 Γ' § 1 ΚΠολΔ, ὅπως τροποποιοῦνταν μὲ τὸ ἄρθρο 25 Σχ).

53. Βλ. ἄρθρο 30 Σχ (= 44 ΕνΣχ).

54. Βλ. ἄρθρο 34 Σχ (= 49 ἕως 53 ΕνΣχ) καί, γιὰ τὴν ὅλη προβληματικὴ αὐτῆς τῆς ὑπηρεσίας, εἰς «Πεπραγμένα», σ. 76, 81, 157, 161-2, 170, 180-1, 188 ἐπ.

2. Για την αποτελεσματική εκπλήρωση, εξάλλου, τοῦ ἔργου τῶν Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν, στὸν τομέα τῶν ἀνηλίκων εἰδικότερα, προβλέπεται ἡ ἵδρυση ἐνιαίου «Σώματος Ἐπιτροπικῶν Λειτουργῶν Ἀνηλίκων», ποὺ θὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ κοινωνικοὺς λειτουργοὺς καὶ ἄλλους εἰδικοὺς ἐπιστήμονες (παιδαγωγούς, ψυχολόγους, παιδοψυχιάτρους ἢ ψυχιάτρους). Για τὴν ἐπιστημονικὰ ὀρθότερη καὶ αποτελεσματικότερη εκπλήρωση τοῦ ἔργου τους, ὀρίζεται, ἐξάλλου, ὅτι οἱ ἐπιτροπικοὶ αὐτοὶ λειτουργοὶ θὰ δροῦν συλλογικὰ κατὰ ὁμάδες, ποὺ ἡ σύνθεσή τους προβλέπεται νὰ εἶναι διεπιστημονική.

3. Ἡ ἵδρυση καὶ ἡ λειτουργία αὐτῆς τῆς ὑπηρεσίας θὰ προκαλέσει, βέβαια, σχετική ἐπιβάρυνση τοῦ Προϋπολογισμοῦ. Κρίθηκε ὅμως σκόπιμο νὰ προταθεῖ ἡ σύστασή της —παρὰ τὴν ὑπαρξὴ ὀρισμένων ἐπιφυλάξεων στοὺς κόλπους τῆς Ἐπιτροπῆς— λόγω τῆς μεγάλης χρησιμότητάς της. Χωρὶς τὴν ὑπαρξή της θὰ καθίστατο δυσχερὴς ἡ λειτουργία τοῦ εἰδικοῦ Τμήματος Οἰκογενειακοῦ Δικαίου στὰ δικαστήρια, μὲ τὸν κίνδυνο, ἡ ὅλη μεταρρύθμιση νὰ παραμείνει στὸ κενό. Ἐπειδὴ ἐνδέχεται, πάντως, νὰ καθυστερήσει γιὰ οἰκονομικοὺς λόγους ἡ σύσταση τῆς Κοινωνικῆς Ὑπηρεσίας, λαμβάνεται πρόνοια στὸ Σχέδιο, νὰ χρησιμοποιοῦν κατὰ τὸ ἐνδιάμεσο στάδιο καὶ ὥσπου οἱ Κοινωνικὲς Ὑπηρεσίες συσταθοῦν καὶ ἀρχίσουν νὰ λειτουργοῦν, ὑποκατάστατοι θεσμοί, συγκεκριμένα οἱ κοινωνικὲς ὑπηρεσίες τῶν Ἐταιρειῶν Προστασίας Ἀνηλίκων ποὺ λειτουργοῦν ἤδη στὰ Πρωτοδικεῖα, οἱ ποινικοὶ ἐπιμελητὲς ἀνηλίκων, οἱ κοινωνικοὶ λειτουργοὶ τοῦ Ὑπουργείου Δικαιοσύνης, οἱ ὁμώνυμοι λειτουργοὶ καὶ ἄλλοι εἰδικοὶ ἐπιστήμονες τῶν ἀρμόδιων ὑπηρεσιῶν τοῦ Ὑπουργείου Ὑγείας καὶ Πρόνοιας ἢ ἄλλων κοινωνικῶν ὀργανώσεων ποὺ ἐποπτεύονται ἀπὸ αὐτὸ κ.λπ. (ἄρθρο 34 § 7 Σχ = 53 ΕνΣχ).

* *

Ἀπὸ τὴ συνοπτικὴ καὶ κάπως πυκνὴ αὐτὴ παρουσίαση τοῦ Σχεδίου Νόμου γιὰ τὴ μεταρρύθμιση τοῦ δικαίου τῆς ἐπιτροπείας, τὴν ὁποία ἐπιχείρησα, νομίζω ὅτι ἔγινε ἀντιληπτὴ ἡ φιλοσοφία ποὺ τὸ διέπει στὸ σύνολό του. Πρόκειται γιὰ ἓνα ἔργο ποὺ ἔχει ὡς ἰδεολογικὸ ὑπόβαθρο τὶς ἀνθρωπιστικὲς καὶ προσωποκρατικὲς ἀντιλήψεις τῆς προστασίας τῶν ἀδυνάτων καὶ τῶν πασχόντων καὶ τοῦ σεβασμοῦ τῆς ἀνθρώπινης ἀξίας καὶ ἀξιοπρέπειάς τους. Ὑπὸ τὸ πρίσμα αὐτῆς τῆς φιλοσοφίας οἱ θεσμοί, στοὺς ὁποίους ἀναφέρεται τὸ Σχέδιο, ξεφεύγουν ἀπὸ τὰ στενὰ δογματικὰ ὅρια τοῦ ἀστικοῦ δικαίου καί, ἐμπλουτιζόμενοι ἀπὸ τοὺς χυμούς τῆς ἀνθρωπιστικῆς ἰδεολογίας καὶ τοῦ κοινωνικοῦ πνεύματος, μετατρέπονται σὲ ἐργαλεῖα ἀσκήσεως κοινωνικῆς πολιτικῆς. Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ἀνηλίκους, εἰδικότερα, πρόκειται ἐπιπλέον καὶ γιὰ ἓνα ἔργο μεγάλης ἐθνικῆς σημασίας, ἀφοῦ ἡ παιδικὴ ἡλικία καὶ ἡ νεότητα —στῶν ὁποίων

τὴν προστασία ἀπὸ τοὺς μεγάλους ἡθικούς κινδύνους ποὺ διατρέχουν ἀποβλέπει τὸ Σχέδιο—, ἀποτελοῦν τὸν κορμὸ τοῦ Ἑθνους.

Ἴσως ξενίζει, ἀν ὅχι ὅλους, τουλάχιστον μερικοὺς ἀστικολόγους, αὐτὴ ἡ εἰσβολὴ κριτηρίων καὶ μεθόδων κοινωνικῆς πολιτικῆς στὸ ἀστικὸ δίκαιο καί, πολὺ περισσότερο, στὸν Ἀστικὸ Κώδικα, τὸ νομοθέτημα μὲ τοὺς πιὸ εὐγενεῖς τίτλους δογματικῆς καθαρότητας. Ὅπως καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, γνωρίζω ὅτι ξενίζει τοὺς παράγοντες τοῦ Ὑπουργείου Ὑγείας καὶ Πρόνοιας αὐτὴ ἡ προέκταση τῶν ρυθμίσεων θεσμῶν τοῦ ἀστικοῦ δικαίου καὶ σὲ θέματα ποὺ θεωροῦν ὅτι εἶναι τῆς δικῆς τους ἀρμοδιότη-
τας. Καὶ ὅσον ἀφορᾷ μὲν τὶς ἀντιδράσεις τῶν τελευταίων, ἡ ἀπάντηση εἶναι ἀπλή. Ἀπὸ τὴ στιγμή ποὺ οἱ ἀνάγκες τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τοὺς ὑποχρεώνουν νὰ χρησιμο-
ποιήσουν ὡς ἐργαλεῖα γιὰ τὴν ἄσκηση τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς τους καὶ γιὰ τὴ διε-
ξαγωγὴ τῆς σχετικῆς κοινωνικῆς ἐργασίας, θεσμοὺς τοῦ ἀστικοῦ δικαίου ἢ, ἔστω, νέους θεσμοὺς ποὺ πάντως ἀφοροῦν τὴ ρύθμιση οἰκογενειακῶν σχέσεων, ἡ ἐμπλοκὴ εἶναι μοιραία. Καὶ δὲν ὑπάρχει ἄλλη λύση γιὰ τὴν ἄρση τοῦ ἀδιεξόδου, παρὰ ἡ σύμ-
πραξη τῶν δύο Ὑπουργείων — τοῦ Ὑπουργείου Δικαιοσύνης καὶ τοῦ Ὑπουργείου Ὑγείας καὶ Πρόνοιας—, ὥστε τὰ σχετικὰ νομοθετήματα νὰ εἶναι προϊόντα οὐσιαστι-
κῆς συνεργασίας ἀνάμεσά τους, ἥδη ἀπὸ τὸ προπαρασκευαστικὸ στάδιο, μὲ γνώμονα πάντως τὴν προστασία τῶν θεμελιωδῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ἀνθρώ-
πινων ἀξιῶν, τῶν ὁποίων ἐξ ὀρισμοῦ καὶ ἀπὸ παράδοση θεματοφύλακας εἶναι τὸ Ὑ-
πουργεῖο Δικαιοσύνης καὶ ποὺ δὲν εἶναι ἐπιτρεπτὸ νὰ παραμερίζονται γιὰ χάρη ὁποίωνδήποτε στόχων κοινωνικῆς πολιτικῆς.

Ὅσο γιὰ τοὺς ἀστικολόγους, θὰ ἤθελα νὰ τοὺς πῶ, ὅτι τὸ φαινόμενο ποὺ ἐνδε-
χομένως τοὺς ξενίζει εἶναι ἀπλῶς γενικότερο σημάδι τῶν καιρῶν καὶ τῶν σύγχρονων
κοινωνικῶν ἐξελίξεων. Δὲ νομίζω λοιπὸν ὅτι θὰ πρέπει, ἐμεῖς οἱ ἀστικολόγοι, νὰ τὸ
ἀγνοήσουμε καὶ νὰ ἀπορρίψουμε τὴν εὐκαιρία ποὺ παρουσιάζεται τώρα στὸ οἰκογε-
νειακὸ δίκαιο, νὰ εἰσχωρήσουν στὸ χῶρο ποὺ τοῦ ἀνήκει στὸν Ἀστικὸ Κώδικα, πέρα
ἀπὸ τὶς κοινωνικὲς ιδέες ποὺ ἐξέφρασαν ἥδη οἱ μεταρρυθμίσεις τοῦ 1983, καὶ οἱ χυ-
μοὶ τῶν νέων κοινωνικῶν ἀντιλήψεων καὶ μεθόδων, τὶς ὁποῖες ἐκφράζουν οἱ ρυθμί-
σεις τοῦ Σχεδίου Νόμου ποὺ σᾶς παρουσίασα. Θὰ ἀποτελέσει ἄλλωστε αὐτὸ τὴν ἀ-
παρχὴ μιᾶς γενικότερης ἀνανέωσης καὶ κοινωνικοποίησης καὶ τῶν ὑπόλοιπων κλά-
δων τοῦ ἀστικοῦ δικαίου καθὼς καὶ τῶν ἀντίστοιχων τμημάτων τοῦ Ἀστικοῦ μας
Κώδικα, κάτι ποὺ ἀποτελεῖ μιὰ πρόκληση πρὸς τὶς νέες γενιὲς τῶν ἀστικολόγων.

R É S U M É

**La réforme du droit de la tutelle, telle qu'elle est proposée par la Commission
ad hoc du Ministère de la Justice**

Un projet de loi portant réforme du droit de la tutelle au sens large du terme, rédigé par la Commission ad hoc auprès du Ministère de la Justice, présidée par le professeur J. Deliyannis, avait été déposé à ce Ministère en fin Septembre 1994. Ce projet de loi a été unifié, à la suite, dans un projet unique, avec celui préparé ultérieurement pour la réforme du droit de l'adoption.

Le projet initial, qui fut présenté à l'Académie, contenait des chapitres se référant à la réglementation des institutions de la tutelle des mineurs, des familles nourricières, de l'assistance judiciaire des majeurs incapables (destinée à remplacer les institutions en vigueur de la tutelle des interdits et du conseil judiciaire), ainsi que du curateur judiciaire d'affaires d'autrui (en remplacement de l'institution de la tutelle des non-présents, dont le domaine se voit élargi).

Pour ce qui est de la tutelle des mineurs, le projet tient compte de l'orientation sociale moderne de cette institution, due au fait, qu'alors que son domaine traditionnel s'est vu rétréci, pour ne comprendre désormais, à cause de l'attribution de la fonction parentale également à la mère, que les cas des mineurs doublement orphélins, un nouveau rôle de grande importance sociale lui est réservé par la société et par l'Etat: celui de la protection des mineurs encourant des dangers d'ordre moral ou physique, à la suite de l'indignité ou de l'incapacité de leurs parents. Cette orientation sociale se manifeste dans les réglementations du projet concernant la tutelle des mineurs en ce que le rôle de l'Etat et de ses services se voit renforcé toutes les fois que l'entourage familial du mineur refuse ou se révèle incapable à assumer les responsabilités de sa protection: organisation d'un service public des tutelles, avec comme organe essentiel le juge des tutelles assisté par les organes du service social pour la jeunesse, dont l'institution est préconisée par le projet — nomination, aux cas d'enfants abandonnés, comme tuteurs ou comme membres du conseil de surveillance de la tutelle, des organes dudit service etc.

Un chapitre spécial, inséré dans le Code civil, est consacré à l'institution des familles nourricières, dont il trace, dans un nombre limité de dispositions, les principes directeurs de fonctionnement.

Une importance particulière revêt la réglementation, dans le projet, de la

nouvelle institution de l'assistance judiciaire des majeurs incapables. La réglementation de cette institution a pris comme base les idées sur lesquelles sont fondées les solutions correspondantes des droits français, allemand et autrichien, sans que celles-ci aient été, pourtant, suivies servilement. Se conformant à la recommandation de la psychiatrie moderne, d'éviter l'idée d'une incapacité générale, enveloppant toute la personne, elle laisse au juge une grande liberté sur ce domaine. A titre de respect de la dignité de la personne qu'il y a lieu de protéger, il est prévu, par ailleurs, que l'ouverture pour elle de l'état d'assistance judiciaire peut être prononcée même à sa propre requête, alors que cela ne peut avoir lieu que sur sa demande aux cas d'infirmité exclusivement corporelle. Il est, enfin, accordé au juge le pouvoir d'agir en la matière d'office. Le nombre d'autres personnes ayant qualité pour requérir la mise du malade sous assistance judiciaire ou pour intervenir au procès est, par ailleurs, bien limité, afin d'éviter que celui-ci ne tourne en un litige contentieux entre tierces personnes, par dessus la tête du patient.

Le projet de loi réglemente, en outre, un certain nombre de questions de procédure. Il prévoit le fonctionnement, au sein des justices du fond (tribunaux de première instance et cours d'appel), d'une section spéciale, chargée de statuer exclusivement sur des affaires de droit de la famille et composée de juges ayant reçu une formation particulière en cette matière; dans le cadre de cette section, le rôle du «juge des tutelles» statuant en matière gracieuse, est important. Le projet institue, enfin, comme il vient d'être dit, auprès des tribunaux de première instance, compétents pour statuer sur les affaires familiales, un service social destiné à assister le juge dans sa tâche, à lui donner avis des causes justifiant son intervention d'office, ainsi qu'à surveiller, à assister et à guider les organes de la tutelle ou de l'assistance judiciaire dans l'accomplissement de leur fonction.